

**Dan Sundblom, Magnus Enlund &
Tomas Hanell**

Migration i Svenskfinland – infallsvinklar

Rapporter 6, 2023

Migrationsinstitutet
Centret för Svenskfinland

Copyright: Migrationsinstitutet & författarna

Denna publikation är licensierad under en Creative Commons Namn 4.0 International. Se licensen på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Omslagsbild: unsplash.com

ISBN 978-952-7399-33-0 (pdf)

ISSN 2669-8706 (eBook)

Åbo 2023

Abstrakt

Denna studie betraktar migrationsströmmarna i Svenskfinland ur ett perspektiv utgående från centrala aktörer inom finlandssvenskt samhällsliv. Politiker, lokala beslutsfattare, forskare samt representanter från näringslivet och utbildningsorganisationer ger här sin syn på migrations- och integrationsrelaterade frågor.

Emigrationen kan enligt respondenterna på längre sikt skada befolkningsutvecklingen då Finland går miste om välutbildad arbetskraft till utlandet. Enligt en del av respondenterna drabbar emigrationen de finlandssvenska institutionerna och kommunerna, men också basservicen t.ex. inom hälsovården. Bättre kunskaper i finska för enspråkigt svenska personer efterlyses och ses av många respondenter som en garant för att stävja den omfattande finlandssvenska utflyttningen. Dock framkommer även att emigrationen kan ha en positiv effekt genom de nätverk som emigranterna skapar i utlandet. I synnerhet näringslivet upplevs gynnas av emigrationen i och med de innovationer som möjligtvis återvändande emigranter hämtar med sig.

Invandringen till Svenskfinland upplevs som en positiv företeelse. Mötet med invandrarna ses för finlandssvenskarna som en växelverkan mellan invandrare och lokalbefolkningen på flera plan. Beroende på boningsort kan det vara både marginaliserande och möjliggörande att integreras på svenska.

Respondenterna anser det viktigt att befolkningsstrukturen i både stad och landsbygd i Svenskfinland hålls i balans. Detta för att befolkningen i Svenskfinland skall behållas mångsidig också i framtiden. En utmaning ses i förfinskningen. En farhåga som lyfts fram av några är huruvida de svenskspråkiga som flyttar till huvudstadsregionen håller kvar sitt svenska modersmål, sina traditioner och sin kultur också om en eller två generationer. Sammanhållningen i Svenskfinland stöds av flyttning mellan regionerna, men mera samarbete över regiongränserna efterlyses.

Innehållsförteckning

Abstrakt	3
1. Inledning	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Forskningsmaterial, begrepp, frågeställning och rapportens struktur	8
2. Hot och möjligheter	10
3. Migrationen till och från Svenskfinland	12
3.1 Migration och internationell mångfald i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland	12
3.2 Finlandssvenskarna som emigranter	25
3.3 Återflyttning	27
3.4 Integrationen på svenska	27
4. Infallsvinklar	30
4.1 Emigrationen från Svenskfinland	30
4.1.1 Emigrationens konsekvenser	30
4.1.2 Emigrationens orsaker	34
4.1.3 Lösningförslag	38
4.2 Invandringen till och integrationen i Svenskfinland	40
4.2.1 Invandringens betydelse	40
4.2.2 Integration på svenska	43
4.2.3 Utmaningar med integration på svenska	46
4.2.4 Integrationens svåra ekvation – integration på svenska för alla	49
4.3 Finlandssvenskarnas flytt inom landets gränser	52
5. Sammanfattning	54
6. Rekommendationer	56
Litteraturförteckning	58
Författarna	61
Bilagor	62
Bilaga 1. Förteckning över respondenter	62
Bilaga 2. Intervjufrågorna	63

Figurer

Figur 1. Emigration och immigration i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2010–2021.

Figur 2. Nettoimmigration i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2010–2021.

Figur 3. Emigrationens och immigrationens andel av all ut- och inflyttning i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2010–2021.

Figur 4. De nordiska ländernas andel av all emigration och immigration i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2010–2021.

Figur 5. Förhållandet mellan de nordiska ländernas andel av all emigration och immigration 2010–2021 samt andelen svenskspråkiga 2021 i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland.

Figur 6. Personer efter bakgrund i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2021.

Figur 7. Utrikesfödda personer med utländsk bakgrund efter härkomstregion i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2021.

Tabeller

Tabell 1. De tre största icke-inhemska modersmålen och den totala andelen icke-inhemska modersmål i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2021.

Tabell 2. Befolkningsförändringar per modersmål i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2010–2021.

1. Inledning

1.1 BAKGRUND

Forskningen om migration har kartlagt varför, vart och i vilken utsträckning människor flyttar till och från Finland. Man har exempelvis utrett emigrationens drivkrafter och betraktat enskilda emigranternas färd till och liv i nya länder. Forskningen har också berört immigrationen till och integrationen i Finland inklusive Svenskfinland. Däremot saknas en studie om attityder gentemot migrationsföreteelser i Svenskfinland. Denna rapport har för avsikt att klarlägga olika utgångspunkter i den offentliga diskussionen som berör migrationen. Vi utgår ifrån att *sätt-att-tala* om migration ger uttryck för de värderingar som förekommer hos representanter för språkminoriteten gällande till exempel finlandssvensk utvandring, invandring till Svenskfinland och integration på svenska. Därför har vi här valt att behandla attityderna eller infallsvinklarna hos aktörer som på ett sätt eller annat sätt har haft en kontaktyta med flyttningsrörelser från och till det svenska Finland. Vi har intervjuat civilsamhällesaktiva, experter, direktörer, journalister, politiker och tjänstemän för att få reda på hur dessa reflekterar över de möjligheter och utmaningar som migrationen utgör för det finlandssvenska.

Olika migrationsrelaterade företeelser identifieras ofta som centrala i hur finlandssvenskarnas framtid i Finland kommer att utformas. Emigrationen, immigrationen, integrationen på svenska i Finland samt finlandssvenskars migration inom landet har utmålats som både utmaningar och möjligheter för språkgruppen. Tanken med denna rapport är att erbjuda en kartläggning av åsikter, attityder och synsätt gällande dessa frågor. Vår önskan är att denna rapport skulle leda till diskussion samt utveckla strategier i anknytning till tematiken.

1.2 FORSKNINGSMATERIAL, BEGREPP, FRÅGESTÄLLNING OCH RAPPORTENS STRUKTUR

Denna rapport tar fasta på hur olika aktörer och experter i finlandssvenska sammanhang ser på emigrationen, immigrationen och inrikes flyttningsrörelser. Intentionen är att via dessa infallsvinklar utveckla vidare tankegångar gällande aspekter som kunde borge för en fortsatt levande finlandssvenskhet. Den övergripande forskningsfrågan i denna rapport rör de olika respondenternas syn på aspekter kring migration i Svenskfinland. I denna ingår utmaningar, möjligheter, farhågor, konsekvenser och lösningsförslag. Med migration avses här emigration, immigration men också inre flyttningsrörelser i Svenskfinland.

Respondenterna i denna rapport består av centrala aktörer inom olika samhällssektorer i Svenskfinland. Urvalet av respondenter baserar sig på en kartläggning av organisationer eller personer som är eller varit betydande för finlandssvenskt samhällsliv. Därtill har vi brukat oss av ytterligare tips på personer eller organisationer som kommit från respondenterna själva.

Materialet för denna rapport består av intervjuer med 20 personer. 13 personer har intervjuats per telefon under mars och april månader år 2020. 5 personer deltog i en gruppintervju i november år 2019. 2 personer har besvarat våra frågor per epost. Alla muntliga intervjuer bandades in med respondenternas tillstånd och transkriberades. Citaten återges som de sades vid intervjun, emedan respondenterna har fått se över citaten för oklarheter, upprepningar och dylikt. I bilaga 1 presenteras de intervjuade personerna och i bilaga 2 de frågor som ställdes till dem.

I denna rapport definieras Svenskfinland inte entydigt enär varje intervjuobjekt torde ha sin personliga definition av området. Vissa kan t.ex. inkludera språköarna i sin avgränsning (d.v.s. finskspråkiga kommuner som Björneborg, Kotka, Tammerfors och Uleåborg men med en liten andel svenskspråkiga med egen skola och ofta också möjlighet till frivilligverksamhet på svenska) medan andra kan avgränsa Svenskfinland snävare. Den statistiska analysen som presenteras i kapitel 3.1 baseras på de 49 kommuner som år 2021 var enspråkigt svenska (samtliga 16 åländska kommuner) eller officiellt tvåspråkiga kommuner med antingen svenska eller finska som största inhemska språk. I den statistiska analysen har dessa kommuner vidare grupperats i fyra större områden: 1) Nyland och Kymmenedalen (där Pyttis ligger); 2) Åboland, 3) Österbotten; samt 4) Åland.

Definitionerna av begreppen invandrare och integration baseras här i stort på Hartonen m.fl. (2016, 6). En invandrare är *"ursprungligen ett annat lands medborgare som flyttat till Finland med avsikten att stanna i landet länge. Begreppet gäller alla personer som flyttat på olika grunder"*. Begreppet integration i sin tur inkluderar att *"invandraren anpassar sig till samhälle och arbetsliv, med möjligheten att bevara det egna språket och den egna kulturen"*.

Rapportens struktur är följande. I kapitel 2 presenteras ett antal hot och möjligheter som identifierats i förhållande till den finlandssvenska språkminoritetens fortlevnad. Därefter presenteras i kapitel 3 en kort översikt av emigration, immigration och integration ur ett finlandssvenskt perspektiv. I kapitel 4 återges informanternas tankar kring de olika teman samt en analys av dem. I kapitel 5 sammanfattas studien och i kapitel 6 ges slutligen rekommendationer utgående från resultaten.

2. Hot och möjligheter

Finlandssvenskarnas framtid som kollektiv har avhandlats livligt sedan slutet av 1900-talet och flera undersökningar har gjorts för att utreda på vilket sätt de svenskspråkigas sammanhållning och förhållande till finlandssvenska organisationer och institutioner artar sig (se t.ex. Liebkind & Sandlund 2006; eller Sundback & Nyqvist 2010). Oron över språkminoritetens överlevnad kopplas ihop med dess absoluta storlek och finlandssvenskarnas aktivitet i det svenskspråkiga organisationslivet (se t.ex. Allardt & Starck 1980). Enligt Tom Sandlund och Maria Kreander (2006), vilka liknar utvecklingen av finlandssvenskarnas position vid en social rörelses utveckling, befinner sig finlandssvenskheten sedan 1980-talet i en krisfas där etablerade positioner tvingats ges upp. Krisfasen kännetecknas av utbredd tvåspråkighet hos finlandssvenskarna och deras institutioner, vilket i längden skulle komma att leda till att institutionernas betydelse för språkgruppens fortlevnad avtar. Förhoppningen är att krisfasen ska övergå i en nyorganiseringsfas som innebär en mobilisering av språkminoriteten för sitt språk.

I den samhällsvetenskapliga forskningen om finlandssvenskar har tvåspråkigheten också annanstans uppfattats som ett hot mot minoritetens framtid. Susan Sundback (2010) åskådliggör att tvåspråkiga personer, det vill säga finlandssvenskar som identifierar sig med båda språkgrupperna, skiljer sig i sitt förhållningssätt till det finlandssvenska i jämförelse med sådana personer som identifierar sig som enspråkigt svenskspråkiga. Tvåspråkiga tar till exempel avstånd från att aktivt upprätthålla den nationella tvåspråkigheten och visar i högre grad lojalitet med de finskspråkiga.

Clara Kankaanpää (2021) visar att det finska språket ofta uppfattas som ett hot i finlandssvensk mediedebatt. Hon har undersökt hur man skriver om finlandssvenska domänförluster och om kommunfusioner där förutsättningarna för de svenskspråkiga förändras. På basen av sitt material konstaterar hon att andra språk än finska inte i samma utsträckning upplevs utgöra ett hot mot svenskan. Därtill tar hon fasta på debatterna om att fin-

landssvenskarna frivilligt ger upp sin finlandssvenskhet till förmån för en finskspråkig identitet, eller att de flyttar utomlands (Kankaanpää 2021, 32).

Blanka Henriksson och Andreas Häger (2017) utgår från ett konstruktivistiskt synsätt i sitt antologikapitel om tidningsdebatternas hotbilder mot den svenska minoriteten. De ser hoten mot det svenska som konstruerade i medier som ett medvetet led i att mobilisera svenskspråkiga i samhällsfrågor och att diskussionen är påtagligt livlig inför val. Genom att skapa hotbilder mot det svenska kan svenskspråkiga mobiliseras till valurnorna.

Jan Saarela (2020) har framställt en prognos för utvecklingen av den svenskspråkiga befolkningen i Finland fram till år 2040. Enligt prognosen kommer antalet svenskspråkiga att öka med 1 800 personer fram till år 2040. Saarela anser att emigrationen av finlandssvenskar till Sverige och integrationen av invandrare på svenska är viktiga frågor för Svenskfinland (Saarela 2020, 14). Immigrationen utgör alltså i första hand uttryckligen en möjlighet för finlandssvenskarna och kan därmed öka antalet svenskspråkiga i landet.

Det finns en lucka i forskningen gällande vilka konsekvenser olika migrationsföreteelser uppfattas ha för språkminoriteten. Utgör migrationsrörelserna en utmaning för svenskan i Finland? Eller kan de berika språkminoriteten?

Vi utgår i denna studie från en konstruktivistisk kunskapssyn där diskurserna – *sätten-att-tala* – om fenomen och företeelser har en samhälls- eller betydelse i sig. Diskurser utgör de ramverk för hur man uppfattar olika samhällsföreteelser och bildar en kollektiv spelplan för föreställningar om något specifikt. De som deltar i diskurser gör så utifrån sina egna tankesätt vilka är en spegel av deras egna erfarenheter, kunskaper och värderingar. Dessa har i sin tur ett samband med en persons position i samhällslivet. Inom diskurserna finns således olika föreställningar som konkurrerar med varandra. De konkurrerande föreställningarna kan skilja sig både litet eller mycket från varann. Exempelvis kan någon tycka att emigration av unga finlandssvenskar till Sverige är ett stort hot för Svenskfinland, medan en annan person inte upplever det som ett hot. Om den sidan som bedömer risken som stor får gehör för sin föreställning kan problemet börja åtgärdas, exempelvis genom riktade resurser.

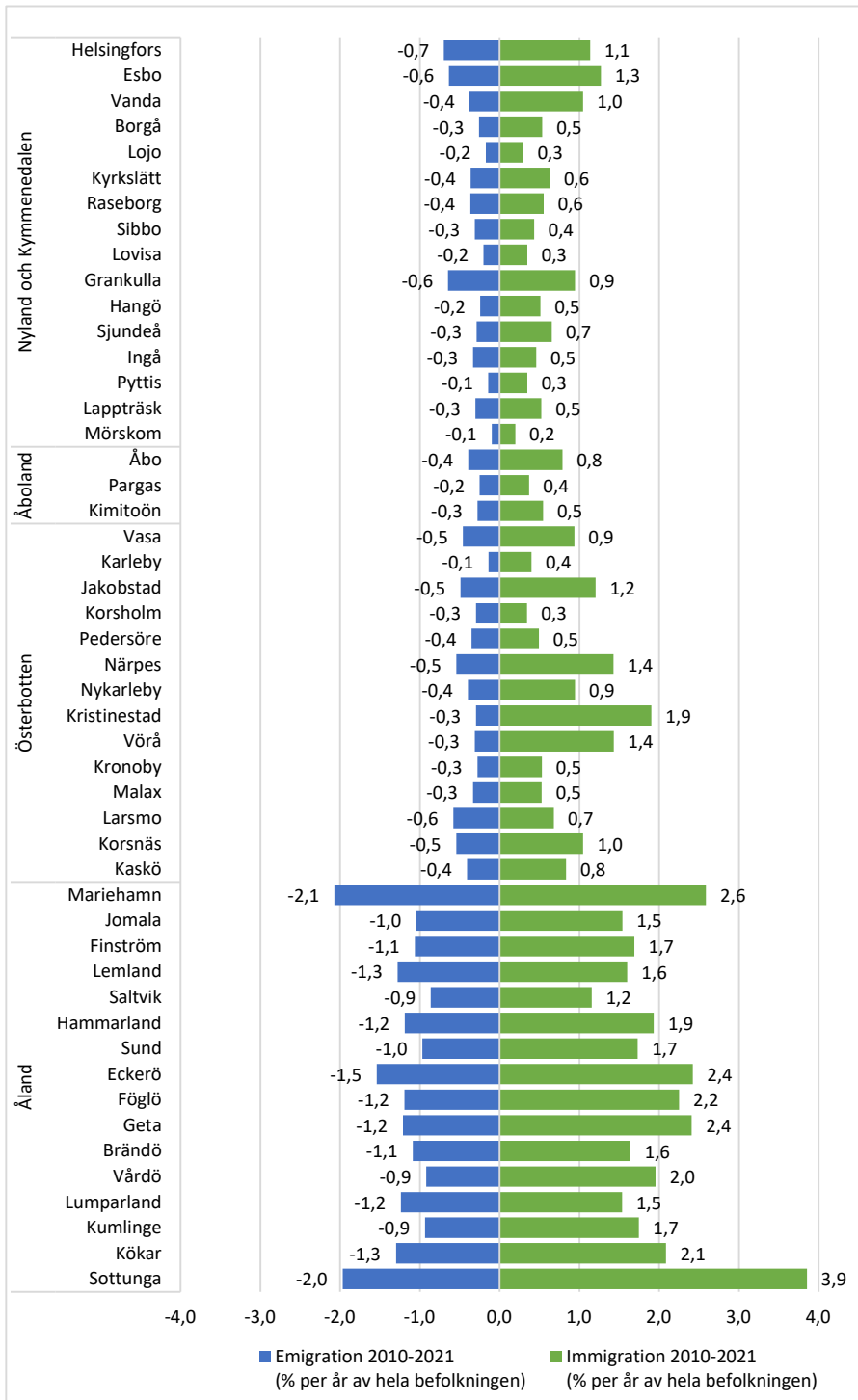
De personer vi intervjuat inom denna undersökning är samtliga individer med olika positioner i samhället och kommer således förhoppningsvis att bidra med mångfacetterade synvinklar på de migrationsrelaterade teman som härnäst diskuteras.

3. Migrationen till och från Svenskfinland

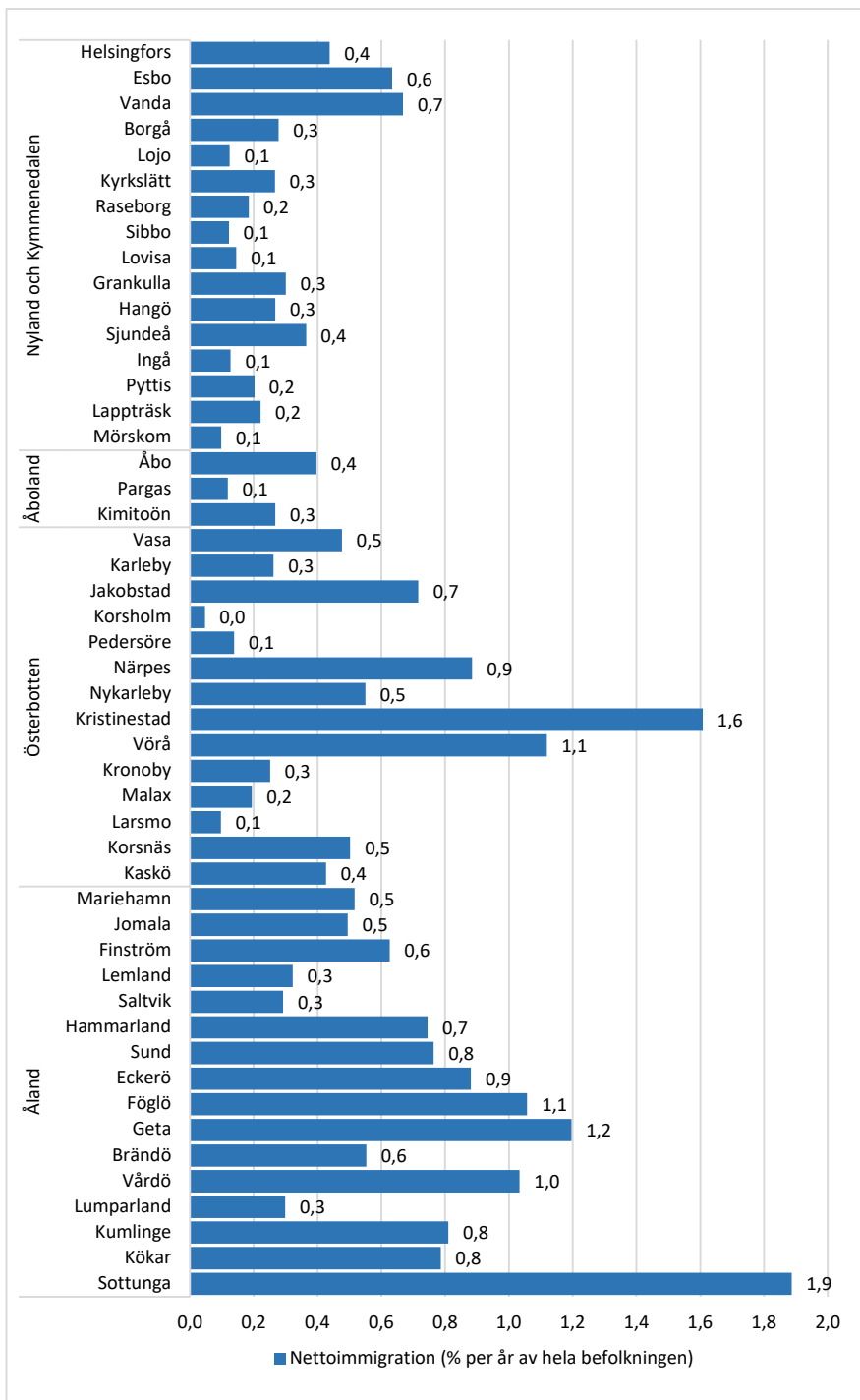
3.1 MIGRATION OCH INTERNATIONELL MÅNGFALD I SVENSK- OCH TVÅSPRÅKIGA KOMMUNER I FINLAND

I detta avsnitt presenteras inledningsvis statistik för de svensk- och tvåspråkiga kommunerna i Finland. För enkelhetens skull benämns dessa 49 kommuner här stundvis Svenskfinland. Noteras bör, att migration i svensk- och tvåspråkiga kommuner inte är det samma som finlandssvenskarnas migration, vilken behandlas mera utförligt i kommande avsnitt. Samtliga data i detta avsnitt härstammar från Statistikcentralen.

Den utländska migrationen från och till de svensk- och tvåspråkiga kommunerna i Finland är omfattande. Under tolvårsperioden 2010–2021 emigrerade inalles 115 000 personer från dessa kommuner till utlandet. Under samma period immigrerade hela 214 000 personer till dessa kommuner. Nettoimmigrationen från utlandet till Svenskfinland uppgick således till ca. 100 000 personer. I samtliga dessa kommuner flyttade mer immigranter in än var antalet emigranter (Figur 1 på sida 13 samt Figur 2 på sida 14).

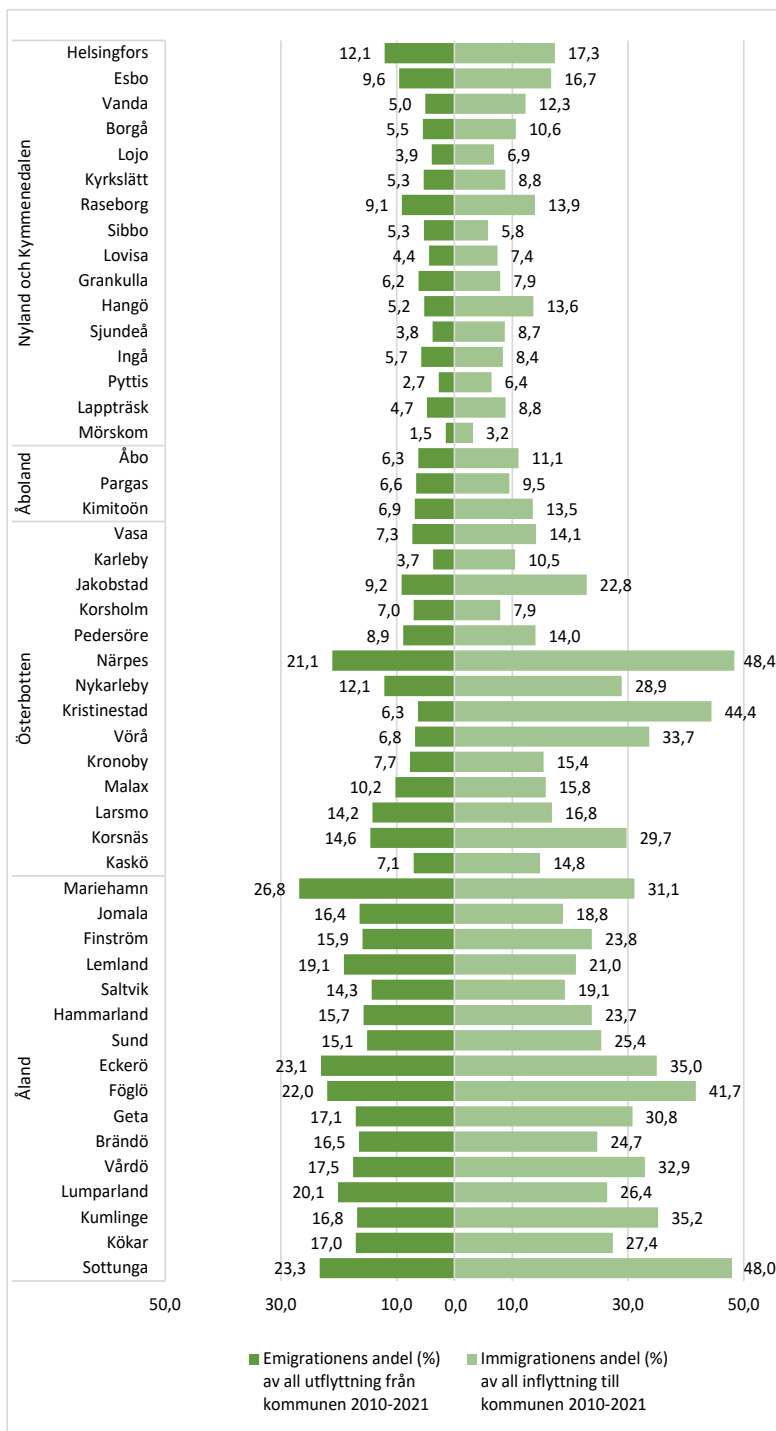

Figur 1. Emigration och immigration i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2010–2021. Källa: Egen illustration baserad på data från Statistikcentralen.

Figur 2. Nettoimmigration i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2010–2021.

Källa: Egen illustration baserad på data från Statistikcentralen.

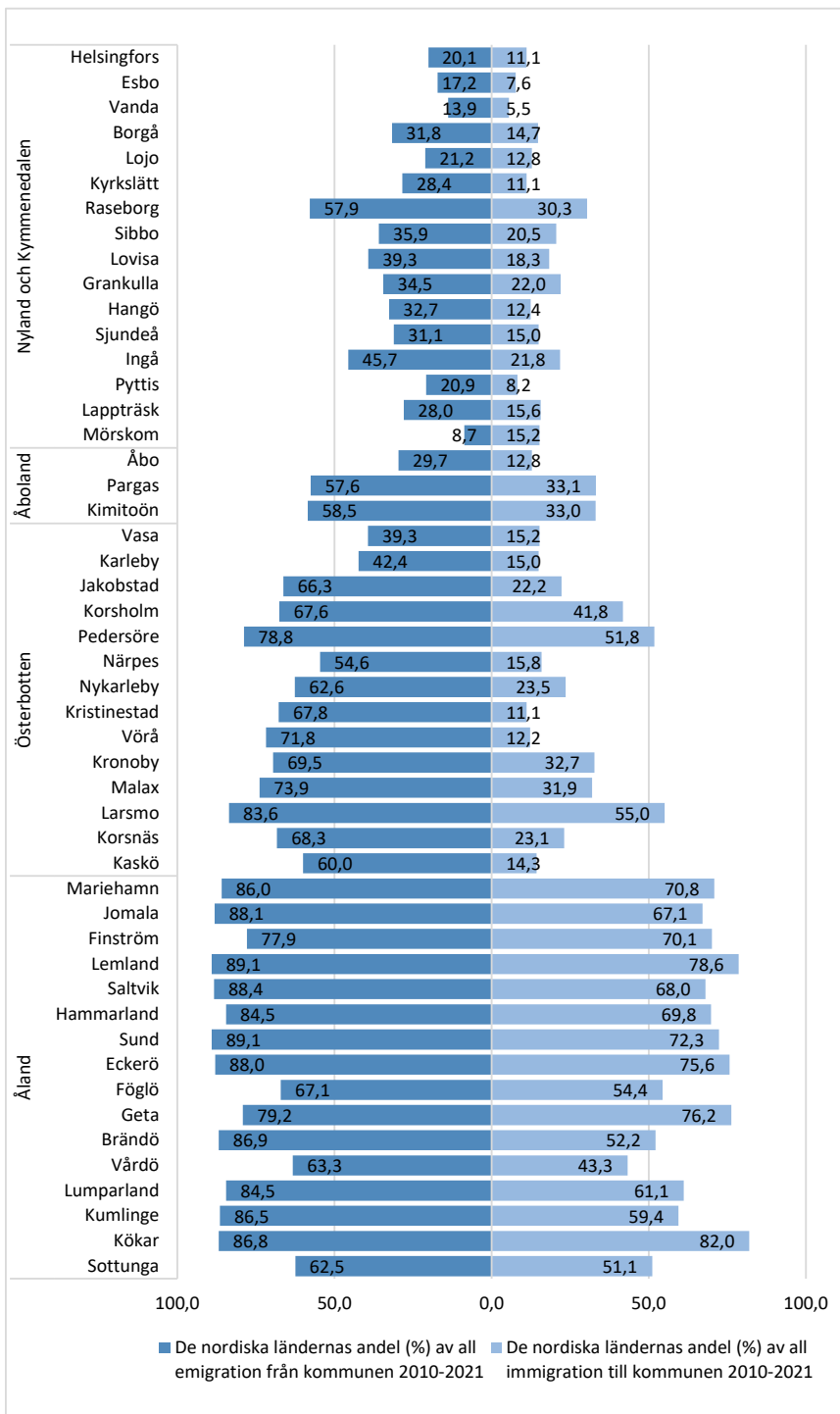
Figur 3. Emigrationens och immigrationens andel av all ut- och inflyttning i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2010–2021. Källa: Egen illustration baserad på data från Statistikcentralen.

På grund av den kraftiga internationella flyttrörelsen var de åländska kommunerna i detta hänseende i en egen klass, men i synnerhet immigrationen var i relativ bemärkelse betydande även i t.ex. Kristinestad, Närpes, Vörå och Jakobstad i Österbotten, samt i södra Finland framför allt i huvudstadsregionen.

Utlandsflyttrörelsen spelar en betydande roll för befolkningsutvecklingen i Svenskfinland. Det årliga överskottet från utlandet uppgick i de svensk- och tvåspråkiga kommunerna i medeltal till ca. 0,5 procent av kommunernas totala befolkning under perioden 2010–2021. För hela landet var motsvarande överskott 0,3 procent. I detta hänseende är de svensk- och tvåspråkiga kommunerna i Finland i relation till sin folkmängd betydligt större nettomottagare av immigranter än vad de finskspråkiga kommunerna i medeltal är. En enkätundersökning från Tankesmedjan Magma (2009) indikerade att finlandssvenskarna i teorin förhöll sig mera positivt till invandring än den finskspråkiga majoritetsbefolkningen överlag.

Om man relaterar storleken på utlandsflyttningen med den totala inflyttningen till och utflyttningen från en kommun (dvs. inkluderande både inrikes och utrikes flytt), får man ett mått på hur viktig roll utlandsflyttrörelsen spelar. I vissa kommuner i Svenskfinland svarade immigrationen från utlandet för nästintill hälften av all inflyttning till kommunen. Detta gäller i synnerhet mindre kommuner i Österbotten så som Närpes eller Kristinestad, samt ett stort antal åländska kommuner (Figur 3 på sida 15). Det omvända gäller för ett flertal mindre kommuner i södra Finland (t.ex. Mörskom, Sibbo eller Pyttis), i vilka immigrationen utgör mindre än en tiondel av all inflyttning till kommunen.

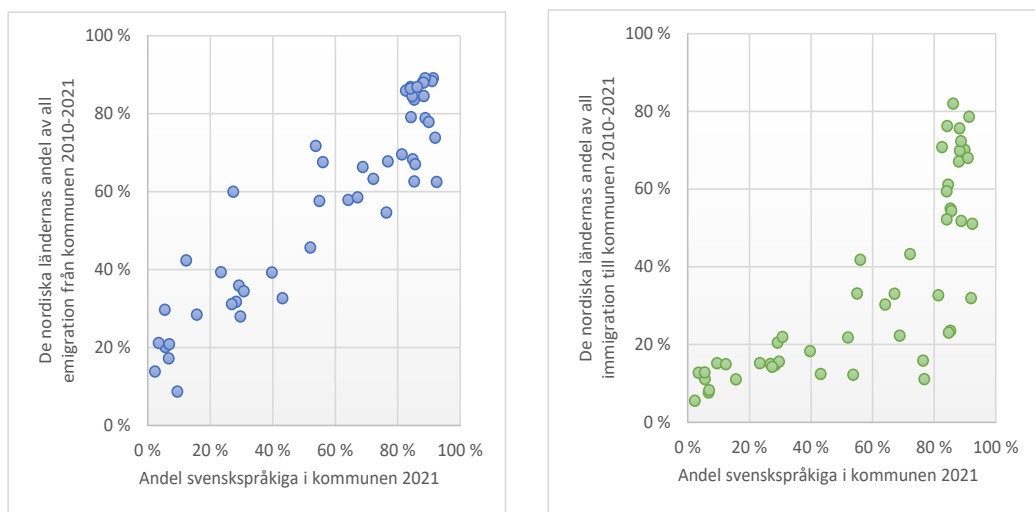
Vidare kan man omvänt konstatera att utlandsflyttningen från Svenskfinland i regel spelar en betydligt mindre relativ roll i all utflyttning från kommunen. Således har vi ett läge där utflyttningen från de svensk- och tvåspråkiga kommunerna i större utsträckning riktar sig mot andra kommuner i Finland, medan inflyttningen till dessa kommuner i en större utsträckning är beroende av immigration. Immigrationen till Svenskfinland bidrar således till att lappa de luckor som utflyttningen till andra kommuner åstadkommer.

Figur 4. De nordiska ländernas andel av all emigration och immigration i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2010–2021. Källa: Egen illustration baserad på data från Statistikcentralen.

Så som senare på flera ställen kommer att konstateras, upptar Norden (och – även om denna statistik inte separerar länderna – särskilt Sverige) en speciell roll i den internationella flyttrörelsen i de svensk- och tvåspråkiga kommunerna i Finland. Detta gäller i synnerhet emigration och i synnerhet de åländska och österbottniska kommunerna. I dessa kommuner är de övriga nordiska länderna destinationen i mellan 40 och 90 procent av all emigration från kommunerna (Figur 4 på sida 17). I södra Finland är andelen flyttar till de nordiska länderna i regel markant lägre, men i vissa kommuner (t.ex. Kimitoön, Pargas eller Raseborg) utgör de trots allt mer än hälften av all emigration.

Gällande andelen immigration från de övriga nordiska länderna ser läget annorlunda ut. Endast i de åländska kommunerna uppgår andelarna till nästintill motsvarande nivåer som vid utflyttning, men för de övriga kommunerna i Svenskfinland är den nordiska immigrationen blygsammare. Undantag finns givetvis. I Larsmo och Pedersöre i Österbotten utgör immigration från Norden mer än hälften av all immigration. I Åboland är motsvarande andel av immigrationen ungefär en tredjedel av all immigration till kommunerna Pargas och Kimitoön, och samma gäller Raseborg i Nyland.

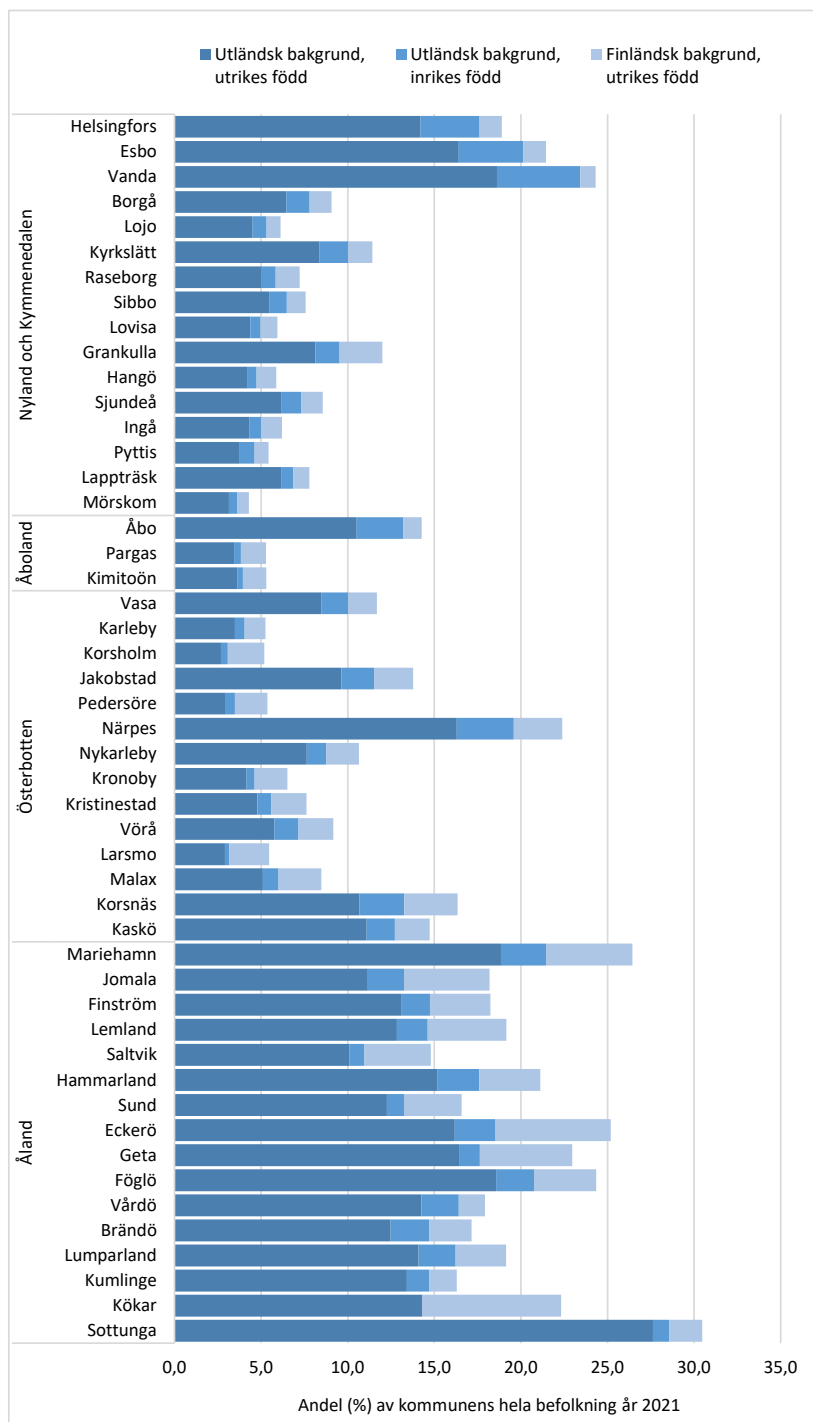
Figur 5. Förhållandet mellan de nordiska ländernas andel av all emigration och immigration 2010–2021 samt andelen svenskspråkiga 2021 i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland. Källa: Egen illustration baserad på data från Statistikcentralen.

Generellt gäller, att ju större andelen svenskspråkig befolkning en kommun har, i desto högre grad domineras både emigrationen och immigrationen av de nordiska länderna (Figur 5 på sida 18). Varje punkt är en svensk- eller tvåspråkig finländsk kommun. 86 procent av variationen i andelen emigration till Norden förklaras av kommunens svenskspråkighet (vänster figur). Motsvarande tal för immigrationen är 62 procent (höger figur). Den språkliga och kulturella närheten till det övriga Norden gör sig således gällande också på denna punkt.

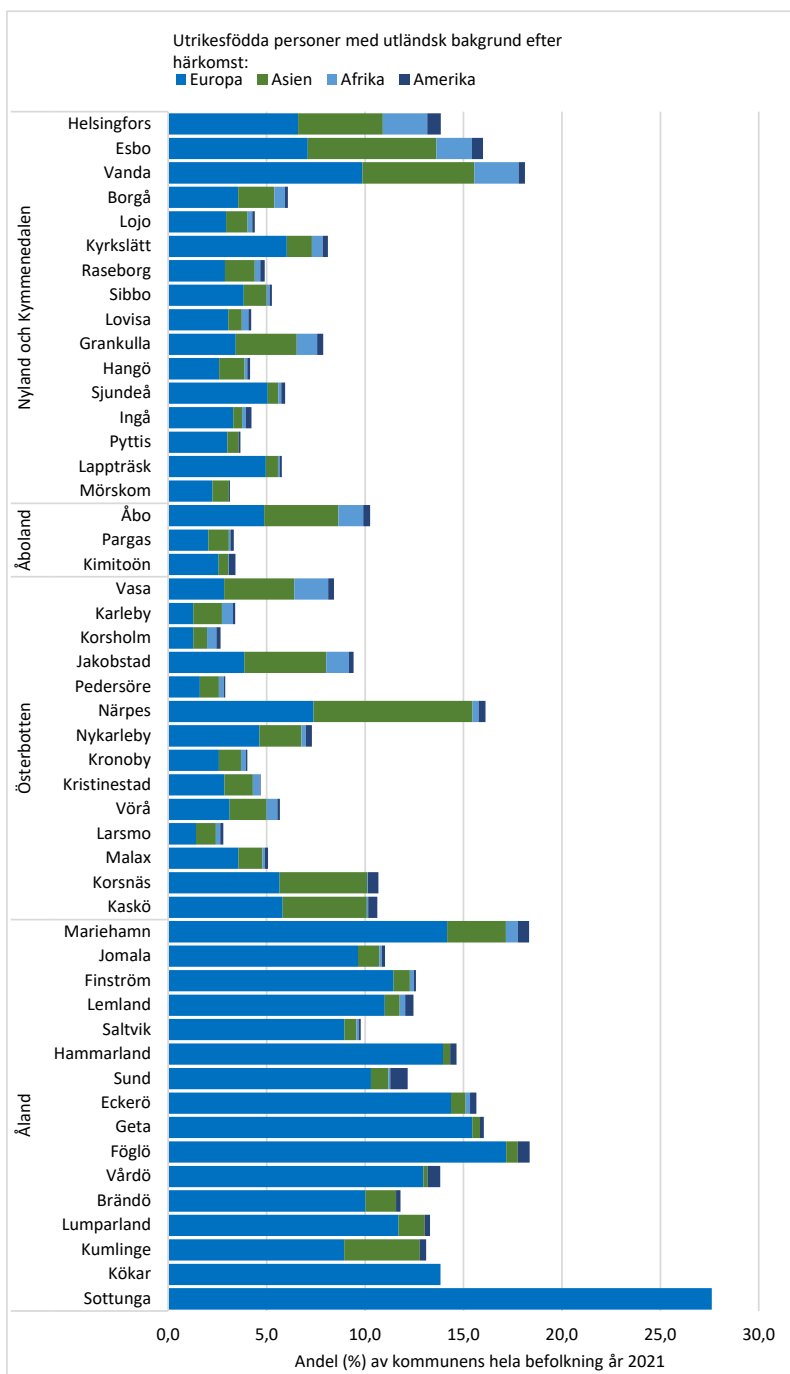
I egentlig bemärkelse existerar ingen regelrätt statistik över hur väl immigranter överlag är integrerade i sitt nya hemland. Däremot kan man finna ganska pålitliga uppgifter om den internationella mångfalden. Två helt olika sätt att belysa detta på lokal nivå baseras dels på kommuninvånarnas härkomst eller bakgrundsland, dels på deras modersmål.

Härkomst och bakgrundsland bestäms utgående från uppgiften om födelse-land för en person eller hans föräldrar. År 2021 bestod hela befolkningen i Finland av 90,6 procent av personer födda i Finland och med finländsk bakgrund. Vidare var 1,0 procent av befolkningen personer med finländsk bakgrund men födda i utlandet. 7,0 procent av befolkningen var av utländsk bakgrund och födda i utlandet, och slutligen 1,5 procent av befolkningen av utländsk bakgrund men födda i Finland. Om man summerar de tre sista klasserna, får man att 9,4 procent av befolkningen i Finland år 2021 hade någon form av utländsk anknytning (antingen av utländsk bakgrund och utrikes född, eller av utländsk bakgrund men inrikes född, eller av finländsk bakgrund och utrikes född).

Mot denna bakgrund ter sig befolkningen i många svensk- och tvåspråkiga kommuner tämligen internationell (Figur 6 på sida 20). Detta gäller framför allt de åländska kommunerna, i vilka befolkningen består av mellan 15 och 30 procent av personer med någon form av utländsk anknytning. Även i huvudstadsregionen och vissa enskilda mindre kommuner i Österbotten (Närpes och Korsnäs) är dylika personers andel betydande. Det motsatta förhållandet gäller de mindre kommunerna i Kymmenedalen och Nyland (t.ex. Pyttis, Mörskom, Lovisa eller Hangö), Åboland (Pargas och Kimitoön), samt liknande mindre kommuner i Österbotten (t.ex. Korsholm, Karleby, Pedersöre eller Larsmo).

Figur 6. Personer efter bakgrund i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2021.
 Källa: Egen illustration baserad på data från Statistikcentralen.

Figur 7. Utrikesfödda personer med utländsk bakgrund efter härkomstregion i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2021. Uppgifter för andelen personer med bakgrund i Oceanien är av visuella skäl inte medtagna i grafen. Deras andel av dessa kommuners befolkning uppgick till endast 0,04 procent. Källa: Egen illustration baserad på data från Statistikcentralen.

I de flesta mindre svensk- och tvåspråkiga kommunerna i Finland härstamar den största gruppen av de utrikesfödda personerna från Europa (Figur 7 på sida 21). Fyra österbottniska kommuner – Vasa, Närpes, Jakobstad och Karleby – utgör i detta hänseende de enda undantagen. I dessa är Asien den största härkomstregion för de utrikesfödda personerna.

År 2021 uppgick andelen personer med ett icke-inhemskt modersmål till 8,3 procent av hela Finlands befolkning. I majoriteten av de svensk- och tvåspråkiga kommunerna i Finland var denna andel betydligt lägre än i landet i snitt (Tabell 1 på sida 23). De enda undantagen till detta är Vanda (13,0 procent), Esbo (11,1) och Helsingfors (9,5) i Nyland samt Närpes (10,1) i Österbotten. I Larsmo, Korsholm och Pedersöre i Österbotten, i Kimitoön och Pargas i Åboland, i Mörskom i Nyland samt i Kökar på Åland var motsvarande andel mindre än 2 procent.

De största icke-inhemska språken i Finland år 2021 var i storleksordning ryska (87 000 talare), estniska (50 000), arabiska (36 000), engelska (25 000) samt somaliska (24 000). Även kurdiska, kinesiska, albanska, vietnamesiska och thailändska hade mer än 10 000 talare var. Om man ser till de största talade främmande språken i de svensk- och tvåspråkiga kommunerna, följer de i stort det nationella mönstret. I nio av dessa kommuner var ryska det största och i elva kommuner det näststörsta icke-inhemska språket. Estniska var i sin tur det största i tretton av dessa kommuner och det näststörsta i fem. Arabiska var det största i fem kommuner och näststörsta i tre. Övriga var somaliska det största främmande språket endast i Vörå och det näststörsta endast i Helsingfors.

Markanta undantag till det nationella mönstret utgörs av i synnerhet österbottniska kommuner som av diverse historiska händelser lockat till sig immigranter från något enstaka land. Vietnamesiska är störst i både Närpes och i Kaskö, bosniska motsvarande i Malax och Korsnäs, och ukrainska i Nykarleby. I de åländska Kumlinge, Kökar och Sottunga är antalet talare av diverse främmande språk så lågt, att enskilda talade språk av sekretessskäl inte kan uppges.

Tabell 1. De tre största icke-inhemska modersmålen och den totala andelen icke-inhemska modersmål i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2021.

Område	Kommun	Största utländska modersmålet	2:a största utländska modersmålet	3:e största utländska modersmålet	Andel (%) icke-inhemska modersmål totalt
Nyland och Kymmenedalen	Helsingfors	Ryska	Somaliska	Estniska	9,5
	Esbo	Ryska	Estniska	Arabiska	11,1
	Vanda	Ryska	Estniska	Arabiska	13,0
	Borgå	Estniska	Ryska	Albanska	3,9
	Lojo	Estniska	Ryska	Arabiska	2,7
	Kyrkslätt	Estniska	Ryska	Albanska	5,2
	Raseborg	Estniska	Ryska	Arabiska	2,6
	Sibbo	Estniska	Ryska	Engelska	3,2
	Lovisa	Ryska	Estniska	Thailändska	2,4
	Grankulla	Estniska	Arabiska	Engelska	5,0
	Hangö	Ryska	Estniska	Thailändska	2,4
	Sjundeå	Estniska	Ryska	Engelska	3,8
	Ingå	Estniska	Ryska	Engelska	2,4
	Pyttis	Ryska	Thailändska	Estniska	2,2
	Lapträsk	Estniska	Ryska	Ukrainska	3,4
Mörskom	Estniska	:	:	1,7	
Åboland	Åbo	Ryska	Arabiska	Kurdiska	6,9
	Pargas	Arabiska	Estniska	Ryska	1,7
	Kimitoön	Estniska	Engelska	Spanska	1,7
Österbotten	Vasa	Arabiska	Ryska	Somaliska	5,1
	Karleby	Ryska	Arabiska	Engelska	2,0
	Korsholm	Ryska	Engelska	Swahili	1,4
	Jakobstad	Arabiska	Vietnamesiska	Bulgariska	5,7
	Pedersöre	Arabiska	Ukrainska	Estniska	1,5
	Närpes	Vietnamesiska	Bosniska	Serbokroatiska	10,1
	Nykarleby	Ukrainska	Vietnamesiska	Ryska	4,2
	Kronoby	Arabiska	Ryska	Ukrainska	2,1
	Kristinestad	Estniska	Ukrainska	Kurdiska	2,6
	Vörå	Somaliska	Ukrainska	Vietnamesiska	3,2
	Larsmo	Arabiska	Kurdiska	Engelska	1,3
	Malax	Bosniska	Ukrainska	Ryska	2,6
	Korsnäs	Bosniska	Vietnamesiska	Ryska	6,2
Kaskö	Vietnamesiska	Ukrainska	Ryska	6,7	
Åland	Mariehamn	Rumänska	Lettiska	Engelska	6,7
	Jomala	Rumänska	Lettiska	Estniska	3,8
	Finström	Lettiska	Rumänska	Estniska	3,8
	Lemland	Engelska	Lettiska	Tyska	2,6
	Saltvik	Rumänska	Lettiska	Tyska	2,6
	Hammarland	Rumänska	Lettiska	:	4,4
	Sund	Tyska	Ukrainska	:	3,6
	Eckerö	Lettiska	Rumänska	:	3,7
	Geta	Lettiska	:	:	5,3
	Föglö	Estniska	Lettiska	Rumänska	7,1
	Värdö	Lettiska	:	:	5,9
	Brändö	Rumänska	Ryska	:	5,3
	Lumparland	Lettiska	:	:	4,9
	Kumlinge	:	:	:	5,2
	Kökar	:	:	:	1,8
	Sottunga	:	:	:	2,4

: = Okänt, sekretessbelagt eller inga övriga utländska språk i kommunen.

Källa: Egen bearbetning baserad på data från Statistikcentralen.

Tabell 2. Befolkningsförändringar per modersmål i svensk- och tvåspråkiga kommuner i Finland 2010–2021.

Område	Kommun	Andel (%) befolkning med svenska som modersmål år 2010	Andel (%) befolkning med svenska som modersmål år 2021	Andel (%) befolkning med icke-inhemskt modersmål år 2010	Andel (%) befolkning med icke-inhemskt modersmål år 2021	Förändring (%-enheter) i andel befolkning med svenska som modersmål år 2010-2021	Förändring (%-enheter) i andel befolkning med icke-inhemskt modersmål år 2010-2021
Nyland och Kymmenedalen	Helsingfors	6,0	5,6	10,8	17,3	-0,4	6,6
	Esbo	8,2	6,7	9,4	20,1	-1,5	10,7
	Vanda	2,9	2,3	9,9	23,0	-0,6	13,1
	Borgå	31,1	28,3	4,1	7,5	-2,7	3,5
	Lojo	3,6	3,5	2,6	5,2	-0,1	2,6
	Kyrkslätt	18,0	15,7	4,2	9,9	-2,4	5,6
	Raseborg	65,6	64,1	3,4	5,1	-1,5	1,8
	Sibbo	37,4	29,2	2,3	6,1	-8,2	3,8
	Lovisa	42,5	39,7	2,7	4,8	-2,8	2,1
	Grankulla	37,6	30,8	4,2	9,6	-6,8	5,4
	Hangö	43,2	43,1	3,1	4,6	-0,1	1,6
	Sjundeå	30,4	26,8	3,3	7,3	-3,6	4,0
	Ingå	55,9	52,0	2,6	4,7	-4,0	2,1
	Pyttis	8,8	6,9	2,1	4,4	-1,9	2,2
Lappträsk	32,7	29,7	2,5	6,6	-3,0	4,0	
Mörskom	10,2	9,5	2,1	3,4	-0,7	1,3	
Åboland	Åbo	5,3	5,5	7,6	12,9	0,2	5,3
	Pargas	57,3	54,9	1,6	3,4	-2,3	1,9
	Kimttöön	70,9	67,1	1,6	3,4	-3,8	1,8
Österbotten	Vasa	22,9	23,4	5,9	9,7	0,5	3,8
	Karleby	13,7	12,3	2,1	3,9	-1,3	1,8
	Korsholm	69,6	68,8	1,3	2,7	-0,8	1,4
	Jakobstad	56,4	56,0	4,5	10,7	-0,4	6,3
	Pedersöre	89,8	88,8	1,2	2,9	-1,1	1,7
	Närpes	87,3	76,4	7,1	18,3	-10,9	11,2
	Nykarleby	88,6	85,3	3,6	8,0	-3,3	4,4
	Kronoby	82,6	76,8	1,4	4,1	-5,8	2,7
	Kristinestad	56,1	53,7	1,8	5,0	-2,4	3,2
	Vörå	83,0	81,3	4,4	6,2	-1,7	1,8
	Larsmo	92,0	92,0	1,5	2,6	-0,1	1,1
	Malax	87,3	85,3	3,5	5,0	-2,1	1,6
	Korsnäs	88,7	84,7	7,7	11,6	-3,9	4,0
	Kaskö	27,5	27,4	5,5	12,6	-0,1	7,1
Åland	Mariehamn	86,9	82,5	7,7	12,6	-4,4	4,9
	Jomala	91,7	88,0	3,5	7,3	-3,7	3,8
	Finström	92,9	89,9	3,8	7,3	-3,0	3,5
	Lemland	93,6	91,3	2,1	5,1	-2,3	2,9
	Saltvik	93,3	90,9	3,0	5,1	-2,3	2,1
	Hammarland	93,9	88,3	2,9	8,4	-5,6	5,5
	Sund	93,2	88,7	3,1	7,0	-4,5	3,8
	Eckerö	89,8	88,2	5,0	7,1	-1,6	2,1
	Geta	91,4	85,5	3,4	10,1	-5,8	6,7
	Föglö	88,3	84,2	7,9	13,2	-4,0	5,2
	Vårdö	88,9	84,0	6,2	11,2	-4,9	5,0
	Brändö	83,0	72,2	3,7	10,0	-10,8	6,3
	Lumparland	91,4	84,6	3,0	9,3	-6,8	6,3
	Kumlinge	87,6	84,0	3,8	9,9	-3,6	6,1
	Kökar	90,7	86,2	0,0	3,6	-4,6	3,6
	Sottunga	87,4	92,4	5,0	4,8	5,0	-0,3

Källa: Egen bearbetning baserad på data från Statistikcentralen.

Om man ser till befolkningens språkliga distribution mellan åren 2010 och 2021 i de svensk- och tvåspråkiga kommunerna i Finland, minskade det absoluta antalet svenskspråkiga totalt med ca. 5 000 personer. Samtidigt ökade antalet finskspråkiga personer i dessa kommuner med nästan 41 000, medan de som talade ett utländskt modersmål ökade med nästan 152 000 personer.

Geografiskt har förändringen varit mycket olik. Det absoluta antalet svenskspråkiga minskade i 39 av dessa 49 kommuner. Störst var minskningen i Raseborg (1400 färre svenskspråkiga), Närpes (-900) och Lovisa (-800). Antalet svenskspråkiga ökade mest i Helsingfors (+1 400), Åbo (+1 300), Jomala (+1 100) och Vasa (+1 100).

I relativa termer minskade andelen svenskspråkiga i samtliga kommuner förutom Åbo, Vasa och Sottunga (Tabell 2 på sida 24). I Närpes i Österbotten och Brändö på Åland var minskningen större än 10 procentenheter. Likaledes ökade antalet personer som talar ett icke-inhemskt språk i samtliga kommuner undantaget åländska Sottunga. I Vanda, Esbo och Närpes var ökningen tvåsiffrig.

Att andelen svenskspråkiga minskar i de flesta kommunerna kan för dessa kommuner som grupp inte entydigt förklaras med att antalet finskspråkiga och/eller de som talar ett icke-inhemskt språk ökar. Även om båda dessa faktorer i vissa enskilda kommuner påverkar den språkliga balansen till svenskans nackdel (t.ex. i Helsingfors och Åbo pga. kraftig ökning av utländska; eller i Sibbo och Grankulla pga. kraftig ökning av finska), är huvudorsaken trots allt det, att antalet svenskspråkiga – delvis som en följd av migration och emigration – minskar så kraftigt.

3.2 FINLANDSSVENSKARNA SOM EMIGRANTER

Finlandssvenskarna är en mobil minoritet och har en lång historia av att flytta från Finland. Exempelvis emigrerade mellan 53 000 och 73 000 finlandssvenskar till Nordamerika under den stora migrationsperioden 1871–1929. Detta utgjorde ungefär en femtedel av den totala emigrationen från Finland (Myhrman 1972). Senare har Sverige utgjort det främsta flyttmålet. Av de 400 000 finländare som under perioden 1945–1976 flyttade till Sverige beräknas 30 procent vara finlandssvenskar (Hedberg 2004, 15).

Finlandssvenskarna flyttar fortsättningsvis i stor utsträckning till utlandet. Under perioden 2000–2017 var dryga 18 procent av samtliga finländska

utflyttare svenskspråkiga (Herberts 2019, 13). För att utgöra en minoritet på ungefär 5 procent av befolkningen är de svenskspråkiga emigranternas andel således synnerligen stor. Däremot är finlandssvenskar mera rotfasta vad gäller migration inom landets gränser än sina finskspråkiga landsmän.

Den geografiska och kulturella närheten samt det gemensamma språket är grunden till att Sverige historiskt varit den populäraste destination för emigrerande finlandssvenskar. Ser man till fördelningen av finlandssvenskarnas emigration mellan åren 2000 och 2017 var värdlandet i två tredjedelar av flytten Sverige. Andra destinationer i storleksordning var Norge, Danmark och andra EU-länder, samt Nordamerika (Herberts 2019, 12).

Benägenheten att flytta till Sverige är i relation till befolkningsgruppernas storlek upp till tio gånger högre hos den svenskspråkiga befolkningen i Finland i jämförelse med den finskspråkiga. Talande i sammanhanget är att sammanlagt 40 procent av samtliga finländska emigranter till Sverige var svenskspråkiga år 2015 (Kepsu 2016, 12).

Vilka finlandssvenskar är det då som flyttar från Finland? Kategorierna ungdomar och unga vuxna utgör ungefär en tredjedel av alla utflyttare. Registerdata om utflyttare mellan åren 2000–2015 gör gällande att 15–24 åringar utgjorde 35 procent av alla utflyttare. Många i denna ålderskategori flyttar utomlands – oftast till Sverige – för utbildning eller för att arbeta (Herberts 2019, 15). 25–39 åringar utgjorde i sin tur 36 procent av samtliga finlandssvenska utflyttare under perioden 2000–2015 (Herberts 2019). I denna kategori är arbetsrelaterad flyttning troligtvis den viktigaste orsaken. På det stora hela har utflyttarna en lägre utbildningsnivå än befolkningen i allmänhet. Man bör dock komma ihåg att medan en stor del av emigranterna är unga som flyttar utomlands för att utbilda sig så jämförs de med en äldre, redan utbildad, population (Kepsu 2016).

Ser man till den regionala fördelningen av emigrationen kan vissa mönster urskiljas. Som en generalisering kunde sägas att det är framför allt från Österbotten och Åland som ungdomar flyttar till Sverige för att studera, medan emigrationen från södra Finland, och då främst huvudstads- och Åboregionen, är jobbrelaterad (Kepsu & Henrikson 2019, 14). Att de södra storstadsregionerna är så välrepresenterade i jobbrelaterad emigration förklaras delvis av att det ofta är just från studieorterna som nyutexaminerade emigrerar efter arbete (Herberts 2019, 16). Till exempel för en österbottning, som under studietiden bor i Åbo och därifrån sedan flyttar till Stockholm, registreras hans utflyttningsort som Åbo och inte Österbotten.

Som ovan redan nämnts spelar språket givetvis en viktig roll vad gäller finlandssvenskarnas flyttning till Sverige. Emigration till Sverige har ändå inte enbart språkliga grunder, utan även kulturella och sociala dylika. Många finlandssvenskar följer svenska medier och har sociala kontakter till Sverige. Den kulturella närheten framgår i att många finlandssvenskar jämför emigration till Sverige med intern migration, och den upplevs mer angelägen än inrikesflytt till en ort utanför Svenskfinland (Kepsu & Henrikson 2019, 7). Emigrationen till Sverige är också relativt stabil över tid. På grund av ovannämnda orsaker finner Hedberg och Kepsu (2003) att finlandssvenskarnas emigration till Sverige reflekterar den minoritetsstatus som finlandssvenskarna har och att den kan klassas som ett kulturellt uttryck för finlandssvenskhet.

3.3 ÅTERFLYTTNING

En form av invandring till Svenskfinland är återflyttning, alltså att finlandssvenskar flyttar tillbaka till Svenskfinland. Detta är ett fenomen som många i Svenskfinland hoppas på för att stärka den språkminoriteten numerärt men också för de kunskaper och kontakter som utlandsboendefinlandssvenskar har. Flyttningsbalansen för de svenskspråkiga till Sverige är trots förhoppningarna negativ: 50 procent av svenskspråkiga har återflyttat till Finland från Sverige under perioden 1990–2017 medan motsvarande andel för finskspråkiga är 97 procent (Kepsu & Henriksson 2017, 17).

3.4 INTEGRATIONEN PÅ SVENSKA

I och med att invandringen till Finland ökade under 2000-talet började man allt mer intressera sig för invandringen till svenskspråkiga trakter i Finland och integrationsmöjligheterna på det svenska språket. I undersökningar har man kommit fram till att integrationen på svenska är lättare att genomföra i det mera svenskspråkiga Österbotten än i det mera finskspråkiga Nyland. År 2021 gav Migrationsinstitutet ut en kartläggning över forskning kring svensk integration i Finland (Kosová & Sundbäck 2021). Forskning har visat att det är lättare att lära sig språk som är nära besläktade med varandra (se t.ex. Pöyhönen 2013) och således kan det svenska språket i vissa fall vara en fördel. Vid USA:s utrikesministerium beräknar man att det för en engelskspråkig diplomat krävs i medeltal ca. 600 undervisningstimmar för att

uppnå en fungerande arbetsnivå i svenska. För att uppnå motsvarande nivå i finska krävs i medeltal ca. 1 100 undervisningstimmar (US Department of State 2022). För en talare av icke-germanska eller ens icke-indoeuropeiska språk dock torde skillnaden vara marginell och t.ex. för en person med estniska som modersmål kan förhållandet vara det rakt motsatta.

I en undersökning om integration på svenska i huvudstadsregionen – genom en utbildning som ordnades av Arbis – kom Karoliina Teikari (2015) fram till att orsaken att välja svenska som integrationsspråk i många fall handlade om att det är lättare att lära sig en finska.

Därigenom var det också lättare för deltagarna att uppnå den språkliga nivå som medborgarskap förutsätter. Däremot har invandrare upplevt negativt bemötande i samband med attityder från myndigheter och konstaterat att andra språk behövs i huvudstadsregionen förutom det svenska språket (Teikari 2015). När det gäller Österbotten och integration på svenska, behöver invandrarna helst lära sig den lokala dialekten för att kunna bo och arbeta i regionen. Men behovet av att kunna finska är stort så fort invandrarna rör sig utanför det svenska Österbotten. Därför innebär detta för invandrare som lärt sig svenska att på nytt lära sig ett annat språk om de flyttar utanför landskapet (Östman & Ekberg 2016, 168).

I den finlandssvenska pressen har man lyft fram integration på svenska som en stor möjlighet för Svenskfinlands fortlevnad (Palviainen & Sopanen 2017). Tanken är att migranter som lär sig svenska kunde bidra till att upprätthålla det svenska i Finland. Dock påpekar en del forskare att valet av integrationsspråk alltid borde utgå från den enskilda individens behov och inte nyttan för en språkgrupp (Haapamäki & Bäckman 2020, 40).

Integration i det svenska kan i vissa fall vara en självklarhet. Ett typexempel på detta är invandringen från de övriga nordiska länderna som brukar rikta sig till den svenskspråkiga gemenskapen. På årsbasis flyttade åren 2017 och 2018 ca 1000 nordbor som är födda i utflyttningslandet till Finland, av dessa var ca 800 rikssvenskar. Sammanlagt bodde det ca. 36 000 nordbor i Finland år 2019, av dessa var nästan 33 000 födda i Sverige (Kepsu 2020, 12–13).

Även om man immigrerat till Finland från Sverige är integrationen i det finlandssvenska inte nödvändigtvis okomplicerad. I en studie om inflyttade rikssvenskar i Helsingfors fann Wahlbeck (2015) att trots att respondenterna var väl integrerade i finlandssvenska gemenskaper beträffande t.ex. arbete, vänner och partners, så uppfattade de sig ändå som "svensken" som i viss

mån står utanför. Generellt uppfattades finlandssvenska sammanhang som öppna och möjligheten att integreras i dessa som goda om respondenten hade en finlandssvensk partner, men i avsaknad av en sådan partner uppfattades de finlandssvenska kretsarna som slutna.

4. Infallsvinklar

Vi låter alla blommor blomma och stretar åt 73 olika håll... Vi borde fundera på någon slags vägkarta. [...] Vi kan inte koordinera något hierarkiskt men det skulle behövas betydligt mera koordinering och samarbete i Svenskfinland.

Markus Österlund, f.d. vd för Folktinget

Citatet ovan summerar bra behovet av diskussion och samarbete gällande finlandssvensk emigration, integration på svenska och finlandssvensk intern migration. Ett syfte med denna rapport är att presentera olika förhållningssätt till dessa teman och förhoppningsvis därigenom öka förståelsen för perspektiv som är olika ens egna och på så sätt sänka tröskeln för konstruktiv dialog.

Informanternas svar på forskningsfrågorna presenteras som citat och som referat. Presentationen är tematisk. Citaten och referaten åtföljs av analyser, förtydliganden och reflektioner, samt återkoppling till forskningslitteraturen.

4.1 EMIGRATIONEN FRÅN SVENSKFINLAND

Emigrationen från Svenskfinland och dess konsekvenser för minoriteten har varit ett stort diskussionsämne under en lång tid. Respondenterna är rätt eniga om att emigrationen på sikt kan skapa problem för den finlandssvenska befolkningen samtidigt som den även medför mycket positivt.

4.1.1 Emigrationens konsekvenser

Emigrationen uppfattas som en stor orsak till att antalet svenskspråkiga minskar i Finland. Detta är i linje med forskningen som visar att finlandssvenskarna flyttar utomlands oftare än sina finskspråkiga landsmän. Res-

pondenterna ser att de största utmaningarna är den stora delen emigrerade ungdomar och unga vuxna och att så få av dem återvänder till hemlandet. Hos dessa grupper är Sverige den främsta destinationen och det svenska samhället gagnas av ett tillskott studerande och arbetstagare. VD Kristian Schrey beskriver i följande situationen i Österbotten:

Det är förstås så att vi har mycket ungt folk som åker iväg, och att vi satsar mycket resurser på att utbilda de här människorna som sedan åker iväg med sin kunskap [...]. Däremot tycker jag att vi inte skall skuldbelägga ungdomarna för att de åker iväg och ser världen utan vår förhoppning är ju förstås att de kommer tillbaka med nytt kunskapskapital och nya nätverk.

Emigrationen ses slå hårt mot den demografiska åldersfördelningen då en betydande andel av emigranterna är ungdomar eller unga vuxna. Här diskrimineringsombudsman Kristina Stenman:

[...] Men en utmaning är förstås den att om det är en stor del av de här ungdomsårs-kullarna som emigrerar så då påverkar det vår försörjningskvot och det påverkar tillgången på arbetskraft, det ser vi nog redan i Österbotten – vi har ett jättestort arbetskraftsbehov. Det är ett klart hinder för tillväxten att man har brist på arbetskraft. De är olika typer av uppdrag både inom produktionen och inom andra expertområden.

Stenman påpekar att de ungas omfattande emigration försämrar den ekonomiska försörjningskvoten. En avtagande tillgång på arbetskraft lyfts också upp, och denna påverkar möjligheterna för företag och den offentliga sektorn att kunna rekrytera yrkeskunniga anställda. Emigrationen kopplas på detta sätt även till tillväxtpotentialerna. Stenman räknar upp flera yrkesgrupper som behövs, med både låg och hög utbildning, och vanligt förekommande arbeten både inom den privata och den offentliga sektorn.

I många intervjuer är oron för "hjärnflykt" uttalad. Hjärnflykt, från engelskans "brain drain" definieras som att kunniga och välutbildade människor flyttar från sitt hemland. Dessa ses vara överrepresenterade bland dem som emigrerar i förhållande till den övriga befolkningen. Tidigare ambassadör och minister Ole Norrback säger "att då jag var ung så var det ju de utbildade som flyttade, idag är det precis tvärtom. Det är de utbildade som flyttar."

Att de utbildade emigrerar framom de mindre utbildade ser i ljuset av forskning ut att vara ett internationellt fenomen. Det finns internationell

forskning som visar att benägenheten att flytta är betydligt högre för personer med lägre högskoleexamen eller högre utbildning än för lägre utbildade. Forskare estimerar att en femtedel av potentiella emigranter med minst kandidatexamen eller motsvarande *de facto* flyttar, medan motsvarande andel är en tjugonedel för de med lägre utbildning (Docquier, Peri & Ruysen 2014).

Samhällsdebattör och tidigare minister Pär Stenbäck oroar sig för en tilltagande högkompetent utflytt av finlandssvenska unga och åberopar i ett senare skede av intervjun en aktiv politik för att locka tillbaka utflyttare:

[...] konsekvenserna kan vara kanske till och med förödande skulle jag kunna kalla det, därför för att om en ung generation, utbildad generation minskar eller utarmar sig om en emigration 20–25 procent eller något sånt, de kan vara i vissa kategorier så kommer det uppstå ett vakuum, ett tomrum vid rekryteringen till olika arbetsplatser i Svenskfinland.

Uppfattningen att emigrationen kan ha långtgående negativa konsekvenser som på sikt hotar språkminoritetens livsvillkor förekommer i några av intervjuerna. Ny Tids chefredaktör Janne Wass oroar sig för de möjliga och omfattande effekterna av emigrationen:

[...] nu har jag inte sett den senaste statistiken på utflyttningen men om det skulle vara så att det lite börjar formas någon slags hjärnflykt från Svenskfinland till Sverige så drabbar det nog i längden de finlandssvenska institutionerna och de finlandssvenska kommunerna, och förstås det finlandssvenska kulturlivet. Naturligtvis också basservicen, [...] hälsovård och så vidare, och plötsligt har vi inga svenskkunniga sjukskötare. Vi behöver förstås folk som kan sköta om vår basservice och då blir det ett säkerhetsproblem för finlandssvenskarna, när man inte får service på sitt modersmål.

Oron härstammar från behovet att upprätthålla en tillräcklig kunskap i svenska hos befolkningen för att kunna tillfredsställa språkminoritetens behov. Också några andra respondenter ser att emigrationen utgör ett hot för att kunna upprätthålla centrala samhällsfunktioner på svenska. Hotet uttrycks i högre grad av dem som bor i de södra delarna av landet, där svenskan har en tydlig minoritetsställning.

Uppfattningarna om emigrationen innehåller en motsägelse mellan det individuella och det samhälleliga. De utflyttande individerna anses agera rationellt i sitt sökande av erfarenheter och möjligheter utomlands, men genom att agera på detta vis minskar språkgruppen och dess levnadsvillkor

försvagas. Den individuella och den samhälleliga nyttan ställs mot varandra och uppfattas som ett problem för reproduktionen av språkminoriteten.

Respondenterna ser också positiva effekter av finlandssvensk emigration. Dessa gagnar Svenskfinland och Finland på ett indirekt sätt. En dimension som betonas är Finlands förhållande till de andra nordiska länderna. De svenskspråkiga utflyttarna ses ha en roll för landets tillhörighet i Norden. Här Konstsamfundets ordförande och Hanaholmens VD Gunvor Kronman:

När det gäller finlandssvenskan så skulle jag säga att Sverige är i en specialsituation för att den är en så stor del av finlandssvenskan, så att det är enkelt att flytta dit. Det gagnar mycket Finland att ha en så stark rotad befolkning i Sverige som känner Finland, är uppvuxen i Finland och har kontakter i Finland och kan fördjupa den här relationen. Detta vare sig det handlar om gemensam business eller forskning, allt det här är positivt.

Flera respondenter lägger stort värde vid de förbindelser som finlandssvenskarna skapar genom emigration till Sverige och de andra nordiska länderna. Emigrationen uppfattas således på en samhällelig nivå medföra även positiva saker. I några av intervjuerna påpekas att emigrerande finlandssvenskar är viktiga för att föra fram kunskapen om språkminoriteten i utlandet. Exempelvis Pavel Petrov, vice ordförande för föreningen Svenska. fi, för fram att svenskspråkiga och -kunniga finländare fungerar på sätt och vis som ambassadörer för Svenskfinland och att de på så sätt kan ge en mer nyanserad bild av Finland.

De ekonomiska möjligheterna som möjliggörs av finlandssvensk emigration betonas av flera respondenter. Här stadsdirektören i Närpes Mikaela Björklund, och projektledare Emina Arnautovic vid Folkhälsan:

Mikaela Björklund: [...] Och emigrationen har faktiskt varit till nytta. I alla fall från en österbottnisk synvinkel. Det vill säga genom att det har funnits en stark emigration så finns det också starka nätverk inom Norden och till USA och så vidare. [...]

Emina Arnautovic: Nå ungefär som Mikaela, så ser jag framförallt emigrationen som något positivt. Jag tycker också att den hämtar tillbaka mera än vi egentligen förstår. För att om vi ser näringslivet i Österbotten överlag så är den egentligen nog byggd av våra emigranter som har varit någon annanstans och kommit med nya idéer.

Björklund ser de starka nätverken som de emigrerade skapat som nytobringande för Österbotten. Dessa nätverk för samman regioner och skapar tillit dem emellan som är en viktig grund för affärssamarbete. Österbottens tidigare landskapsdirektör Kaj Suomela räknar upp innovationer som kommit med återflyttare: "Motortillverkningen, växthusodlingen och pälsnäringen." Mika Helander från Åbo Akademi säger att flyttrörelser skapar: "... en dynamik i samhället som gör att det kommer nya idéer och ekonomin frodar, nya nätverk och nya förbindelser, och de har positiva effekter för samhället så de bör man inte förhindra." Migrationen ger upphov till en bördig grogrund för ekonomin, genom det sociala kapital och kunskapskapital migranterna för och hämtar med sig. Helander ser också den nordiska kontakten som central för finlandssvenskarna och som emigrationen bidrar till att bevara.

Man kan skönja en viss diskrepans mellan de samhälleliga och ekonomiska effekterna som emigrationen för med sig. Å ena sidan förekommer en stark diskurs om urholkningen av språkgemenskapens förutsättningar. Å andra sidan betonas att en dynamisk ekonomi förutsätter ett ombyte av människor, deras sociala nätverk och idéer. Trots att emigrationen uppfattas föra med sig också en viss samhällelig nytta infrias dess största potential först vid återflytt, ett tema som vi återkommer till senare i detta kapitel.

4.1.2 Emigrationens orsaker

Orsakerna bakom emigration är mångbottnade och respondenterna räknar upp flera olika skäl till att svenskspråkiga flyttar från Finland. Här sociolog Kjell Herberts om problematiken med att finna enskilda flyttorsaker:

Samtidigt finns det vissa strukturella frågor som man inte kan komma ifrån, såsom ekonomiska konjunktursvängningar. Men sen är varje flyttning egentligen nog individuell. [...] Man flyttar kanske med en kusin, man får ett jobb, man vill pröva sina vingar. Och eftersom att vi lever i en gränslös värld åtminstone här i Norden så är det väldigt enkelt att flytta. Därför blir också orsakerna till varför man flyttar väldigt individuella och kan vara mångfacetterade. Idag "flyttar" man egentligen inte, man "rör på sig".

Herberts anspelar på problematiken med att hitta tydliga, enskilda orsaker till migrationen. I migrationslitteraturen gör man ofta skillnad på flyttmotiv och -orsak. Flyttmotiven uppfattas som personliga, att man flyttar på

grund av exempelvis arbete, familj, studier eller företagande, medan flyttersakerna funnes på en samhällelig eller strukturell nivå, så som behov av kunnig arbetskraft och starkare ekonomi i mottagarlandet (de Haas, Castles & Miller 2019, 30). Vidare beskriver han en förändring i hur man uppfattar byte av boplat. Det handlar om en sorts modern nomadism, där rotlösheten ersatt rotfasthet som normen. Herberts påpekar också att ekonomiska förhållanden på makronivå påverkar benägenheten att flytta. Ekonomiska konjunkturer påverkar tillgängligheten av arbetsplatser. Forskningen stöder påståendet att ekonomisk tillväxt i mottagarlandet påverkar emigrationsbenägenheten (Docquier, Peri & Ruysen 2014). Den svenska ekonomin är som känt både starkare och större än den finska.

De främsta orsakerna till emigration uppfattas av respondenterna vara studie- och arbetsrelaterade. Möjligheterna som öppnar sig utomlands utgör en viktig pull-faktor, dvs. en omständighet som drar migranter till värdländerna. Studier i utlandet är framför allt vanliga för ålänningar, av vilka många flyttar till Sverige för att få en utbildning. Utbildningsutbudet på Åland är av förståeliga skäl begränsat. Här integrationsordnare Camilla Häggblom:

En stor del av de unga söker sig bort för studier men många av dem återvänder beroende på vad det finns för jobb. En del av dem väljer att jobba borta en tid efter avslutade studier, men många återvänder hem.

Studiemöjligheterna i utlandet anses av många vara fördelaktiga för finlandssvenskar och svenskunniga och detta gäller på intet sätt endast Åland. Dels beskrivs utbudet på studier utomlands som överlägset, dels att det i många fall förekommer lättare ansökningsförfaranden vid utländska, med betoning på svenska, läroinrättningar och universitet. Till exempel Hankens före detta rektor Karen Spens påpekar att det i många fall är mindre krävande att få en studieplats i Sverige än i Finland. Hon tycker det är alarmerande att våra bästa förmågor åker utomlands för att studera.

Något om vidden av fenomenet kommer fram i följande citat av politiker och tidigare ministern Kimmo Sasi, som har nära erfarenhet av studie-relaterad emigrationen.

Min dotter studerar i Stockholm. När hon blev student så diskuterade vi att var ska hon studera. Helsingfors var ett alternativ. Och när jag frågade om hon vill studera i Tammerfors eftersom hon är helt tvåspråkig så sa hon att det inte kommer på fråga. Så efter Helsingfors var alternativet Sverige.

Sverige blev sen mera attraktivt än Helsingfors på grund av bredare urval av studieinriktningar. Det är lätt att fara dit ... Och sen har hon säkert 20 flickor från samma årskurs i Helsingfors som är i Uppsala eller Stockholm och det visar bara att de är väldigt många och tycks trivas där väldigt väl.

Citatet är högrelevant eftersom det visar på att beslutet att studera i Sverige kan handla om ett samordnat och planerat gruppbetående och inte enbart individers enskilda beslut. Det är förmodligen också lättare att flytta till ett annat land om man vet att många andra i ens vän- och bekantskapskrets gör det. Detta kan till och med tänkas utgöra en delorsak för emigration. Forskning visar att platsbundet socialt kapital på flyttorten, dvs. att man har goda sociala kontakter och tillhör sociala nätverk, ökar emigrationsavsikterna (Haug 2008). Intressant är också att dessa studenter från gymnasiet i Helsingfors som emigrerat till Sverige med hög sannolikhet är finskkunniga personer. Det visar att det inte enbart är orter med en förhållandevis dominant eller jämbördig svenskspråkig kultur och befolkning som utsätts för studierelaterad emigration till vårt västra grannland.

En viktig orsak till emigrationen är möjligheten att få arbete. Även i detta sammanhang är det framför allt Sverige som påtalas av respondenterna. Arbetsmarknaden i Sverige och resten av Norden anses vara fördelaktig för svenskspråkiga och arbetstillfällena snabb- och lättillgängliga. Karen Spens, f.d. rektor för Hanken, säger att de färdigutexaminerade som flyttat till Sverige som hon diskuterat med har angett som flyttorsak att de snabbt fick anställning. En sa såhär till henne: "... nu har jag gått omkring och väntat och jag skulle faktiskt vilja jobba här i Finland men jag satt och väntade i nästan ett halvt år och de kom inga erbjudanden i Finland och så tog jag kontakt i Sverige och i Danmark och jag fick jobb på två veckor."

Att vara nyutexaminerad utan arbete är inget som lockar i längre perioder och i den situationen är det lätt att söka arbete utomlands. Nyutexaminerade hankeiter är eftertraktade på den svenska arbetsmarknaden och har lätt att bli anställda. Karen Spens berättar även att hon träffat ett nittiotial hankenalumner som jobbar i Stockholm vid ett seminarium och att ingen av dessa hade planer på att återvända till Finland. Betydelsen av sociala nätverk för emigration har uppmärksammats i migrationsforskningen. Nätverken på flyttorten blir större och starkare för varje inflyttad och potentiella migranter drar nytta av dem, exempelvis för att skaffa ett arbete eller bostad. På så sätt minskar både riskerna och kostnaderna för att flytta. Effekten av de sociala nätverken på destinationsorten kan leda till en så kallad migrations-

kedja, det vill säga att människor från en viss plats följer andra emigranter och flyttar till samma ort (Haug 2008, 588).

Uppfattningen av Sverige som ett bra värdland för finlandssvenskar ifrågasätts inte av våra respondenter. Språket och de kulturella likheterna bidrar förmodligen till att finlandssvenskar har någorlunda möjlighet att komma in på olika nivåer i samhällslivet. Möjligheterna att göra karriär i Sverige lyfts upp av Ole Norrback, som räknar upp flera finlandssvenskar som gjort framgångsrika karriärer i Sverige. Att göra en framgångsrik karriär eller att helt enkelt söka nya utmaningar kunde tänkas vara en orsak varför folk i arbetsför ålder flyttar utomlands.

Utöver studie- och arbetsmöjligheter – vilka är klassiska pull-faktorer, alltså sådana faktorer som drar migranter till värdländerna – uppfattar de intervjuade också tydliga push-faktorer, dvs. faktorer i hemlandet som så att säga knuffar människor ut ur landet. En av dessa är attityden gentemot finlandssvenskar bland delar av den finskspråkiga majoritetsbefolkningen i Finland.

Det allt hårdare språkklimatet i Finland pekas av många respondenter som en orsak till att finlandssvenskar emigrerar. Ett gott exempel på detta är den relativt vitt omtalade skriften som den före detta professorn vid Tammerfors universitet och medlemmen av Finskhetförbundets styrelse Ilmari Rostila (2014) utgav för tankesmedjan Suomen Perusta: *"Vapaaehtoinen ruotsi on hyvinvointietu: Suomenkielisten näkökulma kielipolitiikkaan"* (ungefär: "Frivillig svenska är en välfärdsförmån: de finskspråkigas synpunkt på språkpolitiken"). Jakobstads tidigare stadsdirektör, numera diskrimineringsombudsman, Kristina Stenman säger att tongångarna kring svensk-språkiga och det svenska språket ändrade kring 2016 och att diskussionerna på sociala medier bidragit till att många finlandssvenskar och framför allt ungdomar känner sig trängda på grund av sitt språk.

Den negativa attityden gentemot finlandssvenskar kopplas till populismens och nationalismens framväxt under den senaste tiden. Flyktningvägen år 2015 spädde ytterligare på dylika tendenser. Detta i sin tur ses ha lett till att finlandssvenskar överväger en flytt utomlands. Förmodligen påverkas finlandssvenska ungdomar och unga vuxna särskilt av negativa attityder, dels eftersom de inte ännu stadgat sig och dels då dörren står på glänt till resten av världen. En intervjuad konstaterar till exempel att det inte är trevligt att vara finlandssvensk i Finland. Här Janne Wass om kopplingen mellan den jobbiga attityden mot svenskan i Finland och svenskspråkigas emigration:

[...] Det var det ju en tid sen snack om att det var ganska många finlandssvenskar som emigrerade till Sverige framförallt, nå delvis på grund av sannfinländare och andra som har skapat en jobbig atmosfär i Finland gentemot finlandssvenskar, och det är ju nog beklagligt.

Wass minns här den diskussionen som fördes när Sannfinländarna hade regeringsansvar. Att ett riksdagsparti så tydligt tog ställning emot finlandssvenskar och landets institutionella tvåspråkighet har i viss mån gjort den fientliga inställningen rumsren bland befolkningen. Den negativa attityden gentemot språkminoriteten återfinns säkert hos anhängare av andra partier men ett politiskt hem har den funnit i Sannfinländarna. En del ser finlandssvenskarna som en abnormitet som hindrar enspråkighetspolitikens framväxt, vilket resulterar i att osakligt beteende riktas mot medlemmar av språkminoriteten och ett ifrågasättande av svenskans ställning i det finländska samhället. Det politiska stödet för tvåspråkighet är lyckligtvis på relativt stadig grund i de övriga nationella partierna. Förståelsen för språkminoritetens villkor kan dessvärre vara bristfällig och tyvärr finns det till följd av detta en överhängande risk för beslut som gradvis försämrar svenskans ställning i samhället.

4.1.3 Lösningförslag

Våra respondenter föreslår också lösningar för en långt gången finlandssvensk emigration. Eftersom just svaga finskakunskaper identifieras som en viktig push-faktor som bidrar till att finlandssvenskar flyttar utomlands, kan det tyckas naturligt att finskans roll betonas i försöken att stävja emigrationen. En av respondenterna som påtalar finskans betydelse är nationalekonomen Johnny Åkerholm:

Det finns allt färre arbeten som man klarar på enbart svenska, de vill säga när utbildningsnivån stiger och yrkeskartan förändras så är det till en fördel att kunna svenska, men det är ett måste att också klara sig på finska för att kunna jobba Finland. Det här är en akilleshäl. Generellt kan vi för dåligt finska. Det betyder i många fall att för att få ett jobb som motsvarar utbildningen så måste många söka sig till Sverige. Det här kommer väl till synes i Hanken i Vasa. Enligt uppgift har upp till en tredjedel av de utexaminerade farit direkt till Sverige. Ett annat exempel är ingenjörer som inte har fått jobb för att deras finskakunskaper inte räckt till.

Lösningförslaget som Åkerholm ger är förbättrade finskafärdigheter hos landets svenskspråkiga. Detta skulle enligt honom minska på behovet att flytta utomlands för studier och arbete. Han får medhåll av Pär Stenbäck, som framför allt oroar sig för språkfärdigheterna hos delar av den finlandssvenska ungdomen:

Det där har jag också skrivit om 2005 och grälat på våra kära österbottningar som nonchalerar finskundervisningen och sen flyttar till Stockholm för att det är enklare. Här borde det riktas uppmärksamhet på att propagera för god finska, eller hellre goda finskakunskaper, något som öppnar en arbetsmarknad som är betydligt större för österbottningar men delvis också för nylänningar och åbolänningar från landbyggen, som ofta negligerar finskan och tycker att den är besvärlig.

Det intressanta i sammanhanget är att tvåspråkigheten ibland uppfattas som ett hot för språkminoriteten, medan det av respondenterna ses som en viktig strategi för dess överlevnad. Ett argument som framförts är att tvåspråkiga genom sitt engagemang i det finskspråkiga samhället negligerar finlandssvenskar institutioner. Däremot har de som identifierar sig som enspråkiga uppfattats som grundpelare för det svenska (Sundback 2010). Logiken är nära den motsatta hos respondenterna: Inför emigrationshotet uppfattas de enspråkiga ha enklast att lämna landet och därigenom tunna ut det svenska. Ett faktum att beakta i sammanhanget är att ungdomar uppvuxna i enspråkigt svenska familjer oftare flyttar till Sverige än barn uppvuxna i tvåspråkiga familjer (Hedberg & Kepsu 2003; Kepsu & Henriksson 2019).

Många av respondenterna anser att det är ett stort problem att en så liten andel av emigranterna återvänder till Finland. Hur man borde gå tillväga för att locka tillbaka emigrerade finlandssvenskar finns det inga enkla svar på, men den gängse uppfattningen är att problemet borde åtgärdas. Så här resonerar Pär Stenbäck kring problematiken:

*Det anses inte riktigt **comme il faut** [bokstavligen: som det borde, red. anm.], att säga "kom hem", i det finns kanhända en nationalistisk underton, eller? Utan var och en skall få vara sin egen lyckas smed, resa dit man vill och göra sin karriär. Så är det ju naturligtvis, men samtidigt måste man ju tänka på det intresse som språkgemenskapen, den språkgrupp som vi företräder har. Finns det några medel och metoder att locka tillbaka och att bredda möjligheterna för utflyttare att komma tillbaka och utnyttja sina*

nya färdigheter också på hemmaplan och därmed berika språkgruppens levnadsvillkor?

Vad kunde de av Stenbäck åberopade lockbeten vara? Troligtvis handlar det till stor del om arbetsmöjligheter, att det helt enkelt finns jobb för de som kunde tänka sig återvända till Finland. Däremot berättar några informanter om en brist på arbetskraft så man kan tänka sig att det finns ett glapp på arbetsmarknaden där utbud och efterfråga inte alltid möts. Om så är fallet kan det handla om att finna eller skapa effektiva kommunikationskanaler för att marknadsföra attraktiva arbetstillfällen för emigrerade finlandssvenskar.

Det finns också en social aspekt beträffande återflyttning: Enligt Haugs (2008) forskning om italienska emigranter i Tyskland är stort socialt kapital i ursprungslandet kopplat till intentionerna att återvända och förmodligen även till själva återflyttningens benägenhet. Frågan är då om de finlandssvenska emigranterna verkligen har ett starkt socialt kapital på de orter de flyttat från och om dessa kunde utnyttjas för återflytt? En tänkbar farhåga i vårt sammanhang är ett läge där det finlandssvenska sociala kapitalet för yngre emigranter utarmas i Finland för att återuppstå i utlandet och framför allt i Sverige. I sådana fall kan migrationskedjan visa sig vara svår att bryta.

4.2 INVANDRINGEN TILL OCH INTEGRATIONEN I SVENSKFINLAND

4.2.1 Invandringens betydelse

Vi ställde våra respondenter frågan om vilken betydelse invandringen har för den finlandssvenska befolkningen. Synsätten varierar bland annat beroende på vilken del av Svenskfinland respondenten har i åtanke. En historisk utgångspunkt till frågan ges av Pavel Petrov, vice-ordförande i föreningen Svenska.fi, som påpekar att många viktiga släkter i det finlandssvenska samhället har invandrarbakgrund och nämner särskilt tiden från slutet av 1800-talet och framåt. Han säger att många valt att integreras på svenska och att det finns en anrik tradition i detta och invandringen "medför något nytt, den förstärker, utvecklar helt enkelt och präglar det finlandssvenska".

Petrov ser att invandringen har en kulturell dimension. Genom det mångkulturella inslaget blev det finlandssvenska kulturkretsarna en intersektion varigenom nya intryck och idéer kom in i landet. Petrov nämner som exempel författaren Henry Parland som anses vara en av de första representanterna för

den modernistiska stilen i Finland. Han skrev på svenska även om hans hemspråk var tyska och ryska. Också ekonomiskt har immigranter som integrerats i Svenskfinland varit betydelsefulla, exempelvis släkterna Fazer, Finlayson, Paulig och Stockmann.

Närmar vi oss vår tid är de positiva effekterna av invandringen i många fall rätt tydliga och respondenterna pekar på flera goda sidor. Här direktör, tidigare minister och riksdagsledamot Stefan Wallin:

De positiva effekterna är många, ofta mycket praktiska. Exempelvis i Sydösterbotten vet man mycket väl vad invandringen betyder för sysselsättningen och företagsamheten. På köpet kommer människor och familjer, som rotar sig i Svenskfinland, där det ofta rätt småskaliga lokalsamhället erbjuder trygghet och sammanhang. För den svenskspråkiga befolkningen betyder invandringen möten och nya insikter, kunskaper och sammanhang i växelverkan. Och i dagens globalsamhälle är just denna växelverkan enormt viktig för ett samhälle som vill växa andligt och materiellt.

Wallin lyfter fram först den ekonomiska betydelsen av invandringen med exempel från Sydösterbotten. Behovet av arbetskraft är stort på flera håll i Österbotten, till exempel i Jakobstadsregionen. Utvecklingsbolaget Concordia räknar med att det finns behov av 2 500 nyanställningar inom de två närmaste åren (YLE 2022). Wallin benämner också den sociala reproduktionen genom de nyanländas integration i språkgruppen. Han tar även fasta på den bildande funktionen som samlevnad med invandrare har för de infödda finlandssvenskarna. Denna alstrar ett kulturellt kapital som är hårdvaluta i det allt mer globaliserade samhället.

Situationen med integration på svenska ser annorlunda ut utanför Österbotten. Detta är förmodligen orsaken till att alla respondenter inte delar Wallins optimistiska syn beträffande invandringens betydelse för finlandssvenskarna. Den potential som invandringen kunde utgöra kommer inte alltid att infråas på grund av ogynnsamma omständigheter, anser Ny Tids chefredaktör Janne Wass. Han menar att Svenskfinland inte får det tillskott av invandrare som skulle behövas för att kompensera den åldrande befolkningen.

En annan fråga som diskuteras av en del av våra respondenter är hurudan invandring Svenskfinland tar emot. En stor del av den offentliga diskussionen koncentrerar sig på arbetskraftsinvandring, medan den humanitära invandringen hamnar i skymundan. Kristina Stenman tar avstånd från sättet att förespråka arbetskraftsinvandring framom andra invandringsformer:

I våra landskap så hoppas man nu få ny kunnig arbetskraft via arbetskraftsinvandringen, med skraddarsydda färdigheter, men det här är nog en förenkla bild. Vi kan inte förvänta oss att få arbetskraft utifrån som är färdigt utbildad för sina arbetsuppgifter och som kan de lokala språken. Så vi måste bygga upp en öppenhet för alla de människor som kommer hit, av olika orsaker. Det är människor som vill bidra till det här samhället. Vi behöver se till att det finns utbildningsstigar för invandrare, även flyktingar, så att de kan bidra. Nu har vi mängder av asylsökande som mår dåligt, som sitter instängda i boenden i årtal och väntar på beslut, i stället för att få komma ut i vardagslivet och umgås med människor och få positivt innehåll i sitt liv genom studier och arbete. En vardag, där man känner att man är värdefull och nyttig, hjälper en flykting att komma över traumatiska upplevelser från hemlandet och flykten.

Kvotflyktingar eller asylsökande som kommer till Finland har nödvändigtvis inte sådana arbetskunskaper som direkt kan utnyttjas på arbetsmarknaden. En annan orsak till att det kan vara svårt att få anställning är de höga kraven på språkkunnighet, särskilt i sådana arbetsuppgifter som förutsätter kommunikation på finska eller svenska. Asylsökande får inte heller förvärsarbeta förrän tre månader gått sedan asylansökan har inlämnats (Migri 2022). En angelägen fråga i sammanhanget är om arbetsgivare är villiga att anställa asylsökande på grund av osäkerheten med asylbeslutet. Det verkar i alla fall tydligt som Stenman säger att det är viktigt att asylsökande skulle ha något meningsfullt att göra medan de väntar på beslutet.

Diskussionen om invandring och invandrare fokuserar ofta på de grupper som får mest synlighet i samhället, det vill säga asylsökande och kvotflyktingar. Det bör dock kommas ihåg att immigration även sker på basis av andra skäl. Sociolog Kjell Herberts påminner om att det finns en del högkompetent arbetskraftsinvandring. Företag och högskolor lockar både studerande, doktorander och experter.

En uppfattning som framkommer tydligt i flera av intervjuerna är att det är via arbetet som invandare förväntas delta och integreras i samhällslivet. En annan integrationsform som ofta hamnar i skymundan är invandrares deltagande och delaktighet i samhälllig påverkan och i politiken. Politiskt deltagande i värdlandet är en viktig del i processen att bli en samhällsindivid. Utifrån ett demokratiperspektiv kan det anses eftersträvansvärt att beslutsfattarna skulle representera mångfalden i en befolkning för att föra fram dess olika behov (Kettunen 2022). Dessvärre är antalet personer med invandrarbakgrund underrepresenterade i politiken – till exempel vad gäller partiernas kandidatlistor i

kommunalvalet (Sipinen & Kestilä-Kekkonen 2022) – och har därför svårt att påverka saker i en för sin grupp gynnsam riktning.

Den del av immigranterna som kommer till områden i Finland med svenskspråkig befolkning har en möjlighet att via svenskan ta del i samhällslivet på inflyttningsorten. Diskrimineringsombudsman Kristina Stenman ser att "invandringen är ett starkt inslag i finlandssvenskheten" och "att Svenskfinland blir mer mångkulturellt och internationellt än resten av Finland, och det tror jag nog är en styrka". Förhoppningen om att invandringen till det geografiska området Svenskfinland innebär en mer mångkulturell finlandssvenskhet beror i hög grad på om invandrarna integreras på svenska. De reella möjligheterna att integreras på svenska varierar mycket i olika delar av Svenskfinland.

4.2.2 Integration på svenska

De begränsade möjligheterna att integreras på svenska i Finland – framför allt i södra Finland – har diskuterats i offentligheten ivrigt under de senaste decennierna. De intervjuade har i många fall tydliga argument för varför det är viktigt med integration på svenska. Doktorand Liselott Sundbäck anser så här:

Jag tycker att det är viktigt att den finlandssvenska gruppen är med i samhällsutvecklingen. Den finlandssvenska befolkningen borde återspegla hur samhället ser ut idag – det globala. För vi har en kulturell mångfald i Finland idag och då skall den återspeglas också i den finlandssvenska gruppen. Det blir en ganska stor obalans om det är så som det ser ut i södra Finland att det mest är finska sidan som har integrationsspår. [...]

Tanken om att den finlandssvenska befolkningen inte skulle bli lika mångkulturellt som resten av Finland oroar Sundbäck. Det finns också de som är motsatt åsikt, det vill säga att man inte ska gå för långt med mångkulturalismen. En respondent tycker på tal om invandrare i svenska Österbotten att det borde finnas en övre gräns för hur många utrikesfödda som bosätter sig där så att inte den finlandssvenska "befolkningsnaturen ändras för starkt" och "så att kulturen inte förändras". Respondenten föreslår en gräns på högst 10 procent utrikesfödda. En annan respondent oroar sig över den dynamik som finns mellan emigration och immigration i vissa delar av Österbotten. Hen menar att utbildnings- och kunskapsnivån sjunker då högt utbildade flyttar ut och lågt utbildade invandrare flyttar in. Respondenten nämner Närpes som exempel och

åberopar en lösning där man både får in arbetskraft från utlandet och kan hålla kvar välutbildad arbetskraft i kommunen.

Möjligheterna att integreras på svenska i Finland varierar i hög grad. Vilken ort man flyttar till är i många fall utslagsgivande för att kunna välja svenskan. Åsikten att man borde göra mera för integrationsmöjligheterna på svenska delas av flera av respondenterna. Exempelvis Pär Stenbäck säger att integrationsmekanismerna är ofördelaktiga ur finlandssvensk synpunkt och att myndigheter i många fall ger rådet till invandrare att integrera sig på finska, även om svenskan är starkt representerad i kommunen. Han nämner ett exempel på föräldrar som hade velat att deras barn skulle gå i dagvård på svenska men att socialtjänsten hade avrått dem med att säga att det kommer att vara negativt för barnen. Stenbäck konstaterar att integration på svenska innebär ”hotbilder och möjligheter som vi på finlandssvenskt håll inte riktigt har tagit itu med”.

Integration av invandrare sker i mycket hög grad på finska även om Lagen om främjande av integration (1386 / 11§) uttryckligen statuerar att integreringen kan ske på *finska* eller på *svenska*. Gängse praxis vid integrationsutbildningen utanför Österbotten går i stort ut på att utbildning ges på finska. I Nyland och Åboland är det ändå möjligt att ha svenska som utbildningsspråk. I till exempel Helsingfors ordnar Arbets undervisning i svenska för integrationsutbildningen och i Åbo kan man vid sidan av finska läsa svenska. Det är också möjligt att gå integrationskursen på svenska som en blandning av när- och distansstudier.

En ofta upprepad uppfattning är att det är lättare att integreras i det svenskspråkiga sammanhanget än i det finskspråkiga. Ett argument för detta är att det svenska språket anses vara lättare att lära sig än det finska. Ett annat argument som framförs är att den finlandssvenska gemenskapen och socialiteten skapar goda förutsättningar för integrationen av invandrare. Här riksdagsledamot och Kristdemokraternas vice-ordförande Peter Östman om integrationen på svenska:

Jag tycker generellt att det har skötts ganska bra, kanske till och med lite bättre än om man jämför på nationellt plan. Troligen har det ett samband med ett intensivare sociala nätverk. På landsbygden fungerar det kanske bättre tack vare man har mera tid och bättre möjligheter att ta hand om varandra och verkligen se invandrarna som en rikedom. Så det fungerar mera naturligt. Svenskfinland är känt för att vi har ett starkt socialt kapital. Jag tror att det har en positiv inverkan på integrationen.

En allmänt förekommande uppfattning är att finlandssvenskarna föregår med gott exempel när det gäller integrationen av immigranter. Landsbygdens småskalighet och gästvänlighet ses skapa goda förutsättningar för inflyttade att bli en del av samhället. Det har forskats en del i svenskspråkig integration i Österbotten. I en kartläggning av forskningen om integration på svenska identifieras ett särdrag beträffande Österbotten. Där fokuserar forskningen specifikt på "rural integration, lokala lösningar, tätt samarbete mellan kommuner och det svenska språkets starka ställning" (Kosová & Sundbäck 2021, 14).

Även om inget framkommer huruvida integrationsspråket i tvåspråkiga kommuner har varit svenska eller finska, kan det finlandssvenska sociala kapitalet och språkgruppens gemenskap enligt Maili Malin (2021) dock upplevas positivt av invandrare som är vana vid en hög grad av socialitet. Den mer försiktiga och tillbakadragna, individualistiska kultur som finskspråkiga uppvisar kan däremot uppfattas som främmande (Malin 2021, 28). Resultaten av Malins undersökning visar att personer med utländsk bakgrund i tvåspråkiga kommuner i regel upplever bättre hälsa och välfärd än motsvarande personer bosatta i enspråkigt finska kommuner. Samtidigt verkar det inte vara det finlandssvenska sociala kapitalet som kan förklara skillnaderna då personer med utländsk härkomst i landskapet Österbotten känner mindre tillhörighet till sin hemkommun än motsvarande personer i till exempel Mellersta Österbotten. Däremot uppger personer med utländsk bakgrund i Österbotten att de har mera umgänge i egna etniska och kulturella gemenskaper än i de övriga områdena. Malin drar slutsatsen att det sociala kapitalet frodas i de separata etniska gemenskaperna medan gränsöverskridande möten med majoritetsbefolkningen sker främst på arbetsplatserna (Malin 2021, 84). Däremot är upplevelsen av diskriminering mindre i de svenskspråkiga kommunerna än i de finskspråkiga referenskommunerna, vilket kan förklara det högre välbefinnandet hos etniska grupper (Malin 2021, 85).

Att invandrarna ses som en rikedom kan tolkas som att det finns ett uttalat behov av flera invånare och förvärvsarbetande som kan bidra till samhällets fortlevnad. Denna uppfattning förekommer också annanstans och även mer explicit. Här integrationskoordinator Camilla Hägglom från Åland:

Det är just den här arbetskraften utifrån som vi behöver vilken är en viktig del för oss för att vårt samhälle skall rulla på. Vi är en liten befolkning och saknar den mängd arbetskraft som behövs för att täcka upp på arbetsmarknaden. Men vi har även brist på invånare med specialkompetens som krävs för vissa tjänster.

Små orter med många arbetstillfällen drar stor nytta av immigrerad arbetskraft och säsongsarbetare. När vi ställer frågor om invandringens och integrationens betydelse för Svenskfinland, är det således föga förvånande att det är just behovet av arbetskraft som respondenterna nämner.

I svaren upprepas en ömsesidig nytta mellan invandrarna och det finlandssvenska gällande integrationen i det svenska. Invandrarna får ta del av den finlandssvenska gästvänligheten med allt vad det innebär med till exempel gemenskap, arbetsmöjligheter och trevlig miljö medan Svenskfinland får nya medlemmar för att upprätthålla sociala och ekonomiska funktioner i samhället.

4.2.3 Utmaningar med integration på svenska

Den allmänna uppfattningen bland respondenterna är att svenska ska förekomma som integrationspråk i Finland. Som väntat lyfter flera fram att det finns förbättringsmöjligheter beträffande den svenska integrationen. Även i denna fråga förekommer skillnader i åsikter som följer språkförhållanden i de representerade orterna. Här Närpes stadsfullmäktigeordförande Mikaela Björklund:

Och där är det ju A och O det som Emina (Arnautovic) var inne på, att man lär sig det språk som är mera förekommande i den lokala miljön därför att då integreras man snabbare. I Närpes har vi aktiva församlingar och andra organisationer där det används många olika språk på olika samlingar. Nog känns det lite löjligt då att vårt gemensamma språk [med t.ex. asylsökande] är finska i en kommun där nästan 80 % talar svenska. Det kan lätt bli ett extra hinder i processen att bli delaktig i lokalsamhället. En del asylsökande kan engelska och skulle snabbare lära sig svenska på en tillräckligt bra nivå för att klara sig lokalt, kunna utbilda sig eller få jobb. I det läget är det sedan befogat att satsa också på finskan.

När det gäller integrering av asylsökande är integrationspråket finska i hela nationen med undantag för Åland. I citatet konstaterar Björklund att det känns bakvänt att integrera asylsökande på finska i en kommun som är mycket tydligt svenskspråkig.

Åsikten att integrationspråket i många fall väljs utan hänsyn till lokala förhållanden i värdkommunen förekommer även gällande andra än asylsökande. Kvotflyktingar har i många fall integrerats på finska även om det funnits goda grunder för integration på svenska. Enligt sociolog Mika Helander beror detta

på att föreställningen om integration i en nationell gemenskap vunnit företräde bland beslutsfattarna.

Det betyder att man har ansett att man ska integreras till nationalstaten, och det har inneburit att när kommunerna ofta har bestämt sig eller har fått välja mellan att integrera nykomlingar mellan svenska och finska så har man valt att integrera på finska fast det är i en svenskspråkig kommun.

Helander menar vidare att idén om integrering till nationalstaten vunnit företräde framom lokal integration och att det finns risk för dubbelt utanförskap på grund av detta: dels som nyinflyttad och dels som finsklärande på en svenskspråkig ort. Att integreras till lokalsamhället på finska i en svenskspråkig miljö anser han vara problematiskt.

Respondenterna påpekar också att det finns förbättringsmöjligheter i de finlandssvenska institutionerna och organisationerna när det kommer till språklig- och kulturell mångfald. En synpunkt beträffande det svenska språkets förhållande till andra minoritetsspråk tas upp av Mikaela Björklund som menar att det på finlandssvenskt håll finns en medvetenhet om svenskans ställning och att man lätt uppfattar andra språk som konkurrenter till svenskan.

Även civilsamhället anses ha burit sitt strå till stacken i integrationsarbetet och ses också ha ett ansvar. Flera respondenter nämner att till exempel föreningar och församlingar är villiga att hjälpa till genom till exempel evenemang och insamlingar. Liselott Sundbäck som har erfarenhet av mångfaldsverksamhet i Folkhälsan säger att inställningen till mångfald är positiv genom hela organisationen och att folk gärna ställer upp för att ordna evenemang för invandrare. Däremot upplever hon att det lätt blir en "vi" och "dom" dynamik mellan de finlandssvenskar som ordnar verksamheten och de invandrare som deltar i den, speciellt i organisationens lokalavdelningar. Hon åberopar en större integration av invandrare i organisationer och i deras styrelser vilket skulle ha som följd ett större samarbete i planeringen och verkställandet av verksamheten. Hon säger också att det vore viktigt att invandrarna skulle få möjlighet att ta del av den vanliga verksamheten.

Sundbäck beskriver hur svårt det är att förändra en organisation från att enbart förhålla sig positivt till mångfald till att faktiskt bli mångkulturell. I organisationsforskning utgår man ofta från att organisationer är tröga eller rigida när man vill beskriva varför det är så svårt att få till stånd förändring i dem. Man talar gärna om formella och informella normer, där mångkulturalism här alldeles tydligt är en formell norm medan det förmodligen finns informella nor-

mer som genom någon mekanik kan motarbeta den. Det kan också finnas sociala konstellationer och dynamik i organisationer som gör det svårt för vilken utomstående som helst att inta en prominent plats i organisationen. I varje fall är en positiv inställning till invandrare en bra början till förändring mot en mer mångkulturell organisation. Förmodligen gäller svårigheten att bli mångkulturell många organisationer och inte bara lokalavdelningar.

Emina Arnautovic, som har egen erfarenhet av att integreras på svenska, ser å sin sida att integrationen av inflyttade i samhällsgemenskapen fungerar på ett allmänt plan men att närmare relationer på individplan är svårare att åstadkomma:

Med all min kärlek till det finlandssvenska så är vi inte så inkluderande som vi tror. Det är jättesvårt, speciellt i småsamhällen, där vi är väldigt bra på att omhänderta och inkludera i olika samhällsengagemang, men när det gäller att få vänner så är det ofta familjeband som spelar en mycket viktig roll. Att man har växt upp tillsammans och så vidare så då finns det ett visst sätt, och det är helt bra men vi ska vara medveten om att det inte alls är enkelt att komma in i det finlandssvenska sammanhanget bara för att vi är mer öppna. För att vi är slutna på ett annat vis.

Den finlandssvenska öppenheten verkar också ha sina gränser. Här beskrivs svårigheten för en invandrare att på ett personligt plan känna sig som en del av gemenskapen. Det är svårt att känna sig helt inkluderad i ett sammanhang där de övriga känner varandra sen barnsben. Det svårt att bli en del av de täta sociala nätverken som karakteriserar framför allt de rotfasta finlandssvenskarna. En intressant detalj i citatet är Arnautovic positionering i förhållande till det finlandssvenska. Hon talar om "vi" och placerar därmed sig själv in i språkgruppen. Hon visar därmed att det är möjligt att känna tillhörighet till finlandssvenskarna trots att man är immigrant.

I den sociologiska forskningslitteraturen har man fäst uppmärksamhet vid begreppet "belonging", som ofta översätts till tillhörighet. Det är ett relationellt begrepp och beskriver förhållandet mellan en individ och en social grupp eller enhet, till exempel en familj, ett kompisgäng, en etnisk grupp, eller en plats. I en föränderlig värld där och människor är allt mer rörliga kommer tillhörigheten att behöva finna nya former (May 2011, 2013). En inkluderande finlandssvenskhet är således en förutsättning för att upplevelsen av tillhörighet ska vara möjlig för invandrare.

I den akademiska forskningen ser man gärna integration som ett mångdimensionellt begrepp. Integrationen sker inte enbart i förhållande till värdssamhället, utan också i förhållande till den egna etniska minoritetsgruppen i landet, samt även i en transnationell sfär (dvs. upprätthållandet av kontakter till ursprungslandet). Utgående från dessa tre integrationssammanhang visar Kempainen m.fl. (2020), beträffande ryska, somaliska och kurdiska immigranter i Finland, att integration i den egna etniska gruppen och transnationell integration i själva verket stöder integrationen i värdlandet. Det finns således ett positivt samband mellan de olika integrationsformerna. Orsakerna till detta ses vara till exempel att man genom kontakt med den egna etniska gruppen får information om exempelvis boende och arbetsmöjligheter, vilka hjälper integrationen i värdlandet.

4.2.4 Integrationens svåra ekvation – integration på svenska för alla

Som ovan påpekats nämner många respondenter svenskans underordnade roll som integrationsspråk. Asylsökande har det sämst ställt i detta avseende då de saknar möjlighet att integreras på svenska i Finland. Det i juni 2022 öppnade åländska mottagningscentret för tillfälliga ukrainska krigsflyktingar har förmodligen inte som funktion att anpassa flyktingarna till det finska samhället. Att asylsökande inte har ett val när det gäller språket borde enligt många åtgärdas. Så här säger Emina Arnautovic om asylsökande och integration på svenska:

Angående asylcentralens språk så missade vi en chans när Kristinestad tog beslut om sin central. Då bestämde fullmäktige att de asylsökande skulle integreras och utbildas på finska, men det finns ingenting i lagen som ålägger oss det. Den kunde alltså likväl haft svenska som integrationsspråk.

I gruppintervjun väcker det en viss bestörtning att asylsökande i allmänhet och kvotflyktingar i synnerhet ofta integreras på finska även om kommunen har svenskspråkig majoritet. Avsaknaden av en svensk integrationssteg förekommer allmänt i Svenskfinland, inte minst i Åboland och Nyland. Markus Österlund uttrycker en oro för situationen:

Och det är helt klart att här borde vi ha en strategi för hur vi kan jobba med kommunerna så att vi kan ha en ryggrad i Svenskfinland att tro på oss själva. Hur kan vi inte ha integration på svenska när vi har en majoritetsställning, då är något fel!

Varför kommunerna väljer finskan framom svenskan som integrationsspråk är en relevant fråga. Motiveringen för att asylsökande ska lära sig finska är att asylsökande efter uppehållstillstånd placeras i en annan kommun och att finskan har en starkare ställning i de flesta kommuner (Kosová & Sundbäck 2021, 26). Asylsökande får också sällan information om landets tvåspråkighet, vilket försvårar valet av en svenskspråkig integrationsstig. Migrationsverket som ansvarig myndighet prioriterar finskan i sin utbildningsplan men i till exempel Borgå, Nykarleby, Oravais och Vasa har tredje sektorn ordnat kurser i svenska för asylsökande (Sundbäck 2017, 18;21).

För vem svenskan kunde vare ett lämpligt integrationsspråk i de delar av Svenskfinland som har tydlig finsk majoritet är en fråga som diskuterades i flera intervjuer. Liselott Sundbäck påminner om att invandrare har olika utgångspunkter och att detta bör tas i beaktande i språkvalet:

Det som vi måste komma ihåg är att gruppen invandrare är väldigt heterogen. Om du redan kan engelska från förut så kan du klara dig på engelska och svenska (utan finska) i huvudstadsregionen. Men om du kommer som kvotflykting till Helsingfors och integreras enbart på svenska så är det en risk att bli marginaliserad. Och det kan vara svårt att som lågutbildad hitta jobb i Helsingfors på svenska. Så jag tycker att vi i Svenskfinland borde se på olika grupper av invandrare, talar vi om högutbildade eller talar vi om personer med lägre utbildning? För jag tror att svensk integration för en del kan vara marginaliserande, medan svensk integration för andra kan vara möjliggörande.

Sundbäck tar fasta på en viktig aspekt beträffande integrationsspråket, nämligen att integration på svenska är problematiskt ifall det inte finns ett svenskspråkigt sammanhang att integreras i. I huvudstadsregionen finns ett finlands-svenskt sammanhang att integreras i, men arbetsmarknaden förutsätter i regel finskakunskaper. Däremot finns det en del arbete för utbildade personer som man klarar av utan kunskaper i finska. Tänkbara sektorer är internationell handel och bankverksamhet, småbarns- och grundskolepedagogik, högre utbildning, äldreomsorg, forskning, konst och kultur, samt tredje sektorn. Förteckningen ovan belyser att utbildningsnivån i sig inte nödvändigtvis är avgörande, utan snarare de färdigheter man besitter.

Även om integration på svenska är möjlig och det i till exempel Helsingfors finns en historisk svenskspråkighet, svenskspråkiga institutioner och organisationer, samt en språklig gemenskap, är möten med icke-svenskakunniga ändå oundvikliga i vardagen. Det kan handla om så vardagliga ting som att handla

mat eller ha kontakt med en elektriker eller en rörmokare. För infödda finlands-svenskar är det en självklarhet att man inte klarar sig enbart på svenska i vardagen, men för inflyttade personer kan detta orsaka huvudbry (jmf Wahlbeck 2015).

En annan som tänkt mycket på frågan om vem svenskan lämpar sig för är Pavel Petrov, vice-ordförande för föreningen Svenska.fi. Så här svarar han på en följdfråga gällande huruvida svenskan passar bättre för vissa invandrargrupper än för andra:

Jag tror att svenska är kanske det här språket som passar bättre för dom som är redan på något sätt ute i arbetslivet. Anställda på några företag som kanske har engelska som arbetspråk eller så där att de är egenföretagare som bedriver verksamhet att de inte är beroende av arbetsmarknaden som har sina egna krav till att börja med.

Också Kimmo Sasi ser att svenskan fungerar bättre som integrationspråk för vissa invandrare framom andra:

Språket är mycket lättare att lära sig i Österbotten där omgivningen är svensk. Där går det mycket snabbare att integrera sig. Här i Nyland kan du lära dig svenska om du läser flitigt. Men omgivningen är i praktiken förutom några kommuner nästan finsk så jag tror att det blir ganska svårt att integrera de här människorna på svenska. Personer, som kommer hit för arbete eller såna personer som har en akademisk bakgrund eller som till exempel har studerat språk så jag tror att för dem är det lättare att studera och lära sig svenska än finska.

Bland respondenterna finns således en medvetenhet om svårigheterna för svensk integration i de delar av Svenskfinland där språket är i tydlig minoritetsposition. Men i munturerna lyfts också fram arbetets betydelse för den svenska integrationen och att vissa profiler faktiskt kan klara sig utmärkt utan att kunna finska.

En viktig språklig aspekt beträffande svensk integration som nämns Sasi och av flera andra respondenter är att det svenska språket kan vara lättare för många att lära sig än det finska. Detta beror helt enkelt på att finskan har få besläktade språk, medan svenskan hör till en större språkfamilj som många har erfarenhet av.

De vi intervjuat anser att invandrare bär med sig en stor potential för att förstärka och utveckla den svenska språkminoriteten i Finland. De demografiska utmaningarna med en åldrande befolkning kunde finna en lösning genom invandring och integration på svenska. Flera anser att invandringen kunde ha en

större roll att spela och att fler borde integreras på svenska i Finland. Invandringen ses i de flesta fall som ett positivt fenomen och svensk integration har flera funktioner för fortlevnaden av den svenska språkminoriteten. Det är också tydligt ur våra svar att man anser att det råder olika förutsättningar för integrering av invandrare på svenska i olika delar av Svenskfinland.

4.3 FINLANDSSVENSKARNAS FLYTT INOM LANDETS GRÄNSER

Finlandssvenskar migrerar också inom landet och våra respondenter ser många fördelar med detta. Pär Stenbäck ser att den totala livskraften i Svenskfinland är beroende av att österbottningar flyttar till andra regioner:

Födelseatalen är betydligt positivare i Österbotten speciellt beroende på vissa kommuner, men vi behöver en mobilitet i Svenskfinland som då inte riktar sig allt för starkt mot Stockholm, istället kunde flera unga skapa sig en karriär i Svenskfinland. Jag menar att många institutioner i Svenskfinland inte skulle fungera utan österbottnisk mobilitet mellan regionerna. På sikt gynnas landskapet mera av inhemsk flyttning eftersom de finlandssvenska institutionerna betjänar hela språkområdet.

Oron om österbottnisk emigration till vårt västra grannland kontrasteras med migration till södra Finland och kanske framför allt huvudstadsregionen. Stenbäck menar att då man flyttar till Sverige så lämnar man inte bara hemorten utan också den finlandssvenska gemenskapen medan en flytt inom Svenskfinland gynnar finlandssvenskheten som helhet.

De regionala intressena är synliga i materialet och Stenbäck's uttalande kan ställas emot följande citat av Peter Östman på tal om migration inom landet:

Jag skulle gärna uppmuntra många österbottningar ute i periferin till att flytta tillbaka. I förlängningen är det ju inte heller bra för landets utveckling att alla ska bo i trängsel-Finland. Speciellt i och med att det finns utrymme och behov av arbetskraft i övriga regioner.

Många av våra respondenter uppmärksammar behovet av svenskspråkig arbetskraft i Österbotten. Det finns således en sorts dragkamp om finlandssvenskarna då de dels välkomnas att flytta till och stanna i de södra tätorterna och dels att flytta tillbaka till Österbotten. Ett annat förhållningssätt som Pavel Petrov framhåller är att rörlighet mellan regionerna bidrar till dialog inom Svenskfinland och till den interna sammanhållningen inom språkminoriteten.

Urbaniseringen kommer enligt Jan Saarela (2021) att fortsätta och därmed även finlandssvenskarnas flytt till städerna. Han prognostiserar att fram till år 2040 kommer Helsingfors, Sibbo och Grankulla i Nyland samt Åbo och i mindre grad Vasa att få en större svenskspråkig befolkning. Enligt prognosen kommer däremot antalet svenskspråkiga att minska i kommuner som inte gränsar till en större stad, exempelvis Kristinestad, Kimitoön eller Hangö.

I samband med den inre flyttningen inom Finland och Svenskfinland dryftades också problemet med en eventuell förfinskning av den finlandssvenska befolkningen. Johnny Åkerholm lyfter fram problematiken i följande citat:

När de svenskspråkiga flyttar till huvudstadsområdet, eller annan mera finskspråkig miljö och blir med tiden mera tvåspråkiga uppstår utmaningen och behålla det svenska och ta den till nästa generation. Hur upprätthåller man de svenskspråkiga traditionerna och kulturen?

Samtidigt som man satsar på finskan borde man säkerställa de svenska institutionerna, den svenska utbildningen och så vidare.

Som vi ser är det finska språket för Åkerholm ett hot men också en möjlighet. Det behövs enligt honom en balansgång mellan pragmatisk tvåspråkighet – som så att säga förankrar personer i Finland genom att skapa förutsättningar för att leva och arbeta – och förfinskning. Lösningen mot förfinskning finns enligt Åkerholm i de finlandssvenska institutionerna.

5. Sammanfattning

Denna studie kompletterar tidigare forskning genom att betrakta migrationsströmmarna i Svenskfinland ur ett perspektiv utgående från centrala aktörer i finlandssvenskt samhällsliv. Allt från politiker, lokala beslutsfattare, forskare, representanter från näringsliv och utbildningsorganisationer finns med i undersökningen. De centrala slutsatserna som kan dras av studien är följande.

Gällande emigration:

- Emigrationen kan enligt respondenterna på längre sikt skada befolkningsutvecklingen. Som exempel nämns den stora strömmen färdigt utbildade ekonomer från Hanken som flyttar till Sverige strax efter studierna. Finland går miste om välutbildad arbetskraft till utlandet.
- Enligt en del av respondenterna drabbar emigrationen de finlandssvenska institutionerna och kommunerna, men också basservicen, tex. inom hälsovården, där flera anställda inom vårdsektorn flyttar utomlands.
- Om man skapar nätverk utomlands uppfattas kontakten med övriga nordiska länder som en positiv sak. Finlandssvenskarna kan också ses som ambassadörer för Svenskfinland i utlandet, också i länder utanför Norden. Nätverken med omvärlden ses som viktiga faktorer när det gäller de ekonomiska, kulturella och sociala sammanhangen. Därmed kan Svenskfinland integreras mera globalt, vilket ger möjligheter för finlandssvenskarna att ta för sig i "stora världen".
- Också näringslivet gynnas av emigrationen i och med de innovationer som återvändande emigranter för med sig.
- Bättre kunskaper i finska för helt enspråkigt svenska personer möjliggör enligt en respondent en bättre position inom näringslivet i Finland. Detta kan hämma en tänkbar flytt utomlands.

Gällande immigration och integration:

- Invandringen till Svenskfinland ses som en positiv företeelse. Småskaliga samhällen ger inflyttade invandrare trygghet och sammanhang.
- Mötet med invandrarna ses för finlandssvenskarna som en växelverkan mellan invandrare och lokalbefolkningen på flera plan.
- Beroende på boningsort kan det vara både marginaliserande och möjliggörande att integreras på svenska.

Gällande flyttrörelsen inom landet:

- Det anses viktigt att befolkningsstrukturen i både stad och landsbygd i Svenskfinland hålls i balans. Detta för att befolkningen i Svenskfinland skall behållas mångsidig också i framtiden.
- En utmaning ses i förfinskningen. En farhåga som lyfts fram av några är huruvida de svenskspråkiga som flyttar till huvudstadsregionen håller kvar sitt svenska modersmål, sina traditioner och sin kultur också om en eller två generationer.
- Sammanhållningen i Svenskfinland stöds av flyttning mellan regionerna, men mera samarbete över regiongränserna överlag efterlyses.

6. Rekommendationer

Rekommendationer angående finlandssvensk emigration:

- Skapa strukturer som förbättrar möjligheterna för språkundervisning i finska vid svenskspråkiga läroinrättningar, så att ungdomarna har bättre förutsättningar att klara sig i det finländska arbetslivet efter avslutade studier. Goda kunskaper i både svenska och finska är en stor tillgång i arbetslivet. Näringsidkare och idkare inom den kulturella sektorn i helt svenskspråkiga trakter bör erbjudas enkla och riktade kurser i finska.
- Hävda det finlandssvenska kulturarvet och identiteten i internationella sammanhang. En mera konsekvent marknadsföring av det svenska i Finland utomlands borgar också för finlandssvenskhetens överlevnad.
- Underlätta för svenskspråkiga att komma in på högskoleutbildningar i Finland så att risken för att ungdomar flyttar utomlands minskar.
- Satsa på att locka tillbaka finlandssvenska emigranter. Till exempel kunde man grunda en nätportal på flera språk angående möjligheterna i Svenskfinland. Nätportalen kunde innehålla information om arbetsmöjligheter, boende, marknadsföring av evenemang, skola och utbildning. Portalen kunde också locka andra folkgrupper att bosätta sig i Finland och integreras på svenska.
- Använd mera systematiskt svenska i nordiska arbetssammanhang där finsktalande finländare närvarar. Svenskan kan utgöra en naturlig bro till övriga Norden.
- Anställ mera svenskkunnig personal i det finländska näringslivet. Erbjud finsktalande och nyanlända möjligheter för språkkurser i svenska.
- Allt fler finlandssvenskar gifter sig över språkgränsen. Därför är det viktigt att i alla hänseenden arbeta för en gemensam fortlevnad där finlandssvenskar och finsktalande finländare lever sida vid sida för en gemensam framtid.

- Införliva fler finsktalande i de finlandssvenska nätverken inom olika samhällssektorer.
- Arrangera mera svenskspråkiga kurser vid de finländska universiteten.
- Upprätthåll god public service för de svenskspråkiga medierna i Finland och på så sätt förstärka den finlandssvenska identiteten hemmavid.

Rekommendationer angående invandring till och integration i Svenskfinland:

- Främja en växelverkan mellan invandrare och den infödda befolkningen genom att mjuka upp attityden gentemot invandrare. En växelverkan sker även genom en medveten inkludering av invandrare i sociala gemenskaper. Svenskfinland är känt för sitt starka sociala kapital. Sammanhangen bör också erbjudas till invandrare som bosätter sig i svenskspråkiga trakter.
- Erbjud kurser i svenska i finskspråkiga områden för de invandrare som har ambitionen att flytta till ett mera svenskspråkigt område.
- Involvera invandrare som vill integreras på svenska i den svenskspråkiga utbildningsstigen ända från början. Från småbarnspedagogik och grundskola ända upp till högskolenivå.
- Beakta invandrare som individer med olika behov. Invandrarna kan vara allt från flyktingar till högutbildade arbetskraftsinvandrare, utländska studerande och personer som invandrat på grund av familjeskäl. Alla invandrare bör dock vara lika välkomna.
- Ökat samarbete mellan näringslivet och invandrare på svensk- och tvåspråkiga orter. Flera praktikplatser bör erbjudas men också en kortare väg in till arbetslivet för de invandrare som inte har kompetensen från början. Samarbetet mellan utbildningsinstanserna och det omgivande näringslivet bör utökas där invandrarstuderanden utgör en viktig potentiell resurs för området och på längre sikt för hela nationen.

Litteraturförteckning

- Docquier, Frédéric, Giovanni Peri & Ilse Ruyssen (2014). The Cross-country Determinants of Potential and Actual Migration. *International Migration Review*, 48(1_suppl), 37–99. <https://doi.org/10.1111/imre.12137>
- Haapamäki, Saara & Linda Bäckman (2020). "Att prata med gurkor". Nya talare av svenska i Närpes. *Svenskan i Finland* 18, Jyväskylä universitet, Finland. 26–43.
- De Haas, Hein, Stephen Castles & Mark J. Miller (2019). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. London, Palgrave MacMillan.
- Hartonen, Olavi, Krister Björklund, Jouni Korkiasaari & Ismo Söderling (2016). *Migration i Finland och Europa. En handbok för lärare*. Migrationsinstitutet, Centret för Svenskfinland.
- Haug, Sonja (2008). Migration Networks and Migration Decision-Making. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34:4, 585–605.
- Hedberg, Charlotta & Kaisa Kepsu (2003). Migration as a cultural expression? The case of the Finland- Swedish minority's migration to Sweden. *Geografiska Annaler Series B*, 85(2), 67–84.
- Helander, Mika (2015). *Kan vi stå till tjänst*. Helsingfors, Svenska kulturfonden.
- Henriksson, Blanka (2021). "Aina on tavallaan jonkinlaisessa välitilassa" – Rajanylityksiä haastatteluaineistossa muuttoliikkeestä Suomesta Ruotsiin. Ingår i Tervonen, Miika & Johanna Leinonen (red.). *Vähemmistöt muuttajina: Näkökulmia suomalaisen muuttoliikehistorian moninaisuuteen*. Åbo, Migrationsinstitutet. 239–262.
- Henriksson, Blanka, & Andreas Häger (2017). Tidningsdebatt om hot mot den finlandssvenska minoriteten. Ingår i Klinkmann, Sven-Erik, Blanka Henriksson & Andreas Häger (red.) *Föreställda finlandssvenskheter. Intersektionella perspektiv på det svenska i Finland*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 57–83.
- Herberts, Kjell (2019). *Inte bara Sverige. Svenskspråkig flyttning mellan Finland och utlandet 2000–2017*. Åbo, Migrationsinstitutet.
- Kankaanpää, Clara (2021). *Finlandssvenska domänförluster. Hur presenteras hoten mot de finlandssvenska domänerna i media?* Avhandling pro gradu i sociologi, Fakulteten för samhällsvetenskaper och ekonomi. Åbo, Åbo Akademi.
- Kemppainen, Teemu, Laura Kemppainen, Hannamaria Kuusio, Shadia Rask & Pasi Saukkonen (2020). Multifocal Integration and Marginalisation : A Theoretical Model and an Empirical Study on Three Immigrant Groups. *Sociology* 54,(4), 782-805.
- Kepsu, Kaisa (2020). *Inflyttning till Finland från Sverige och Norden – En statistisk översikt*. Helsingfors, Tankesmedjan Magma.

- Kepsu, Kaisa & Blanka Henriksson (2019). *Hjärnflykt eller inte? Del II. Svenskspråkig ungdomsflyttning till Sverige: trender och drivkrafter*. Helsingfors, Tankesmedjan Magma.
- Kettunen, Pekka (2022). Maahanmuuttaneiden poliittinen osallistuminen osana kotoutumisen edistämistä Varsinais Suomessa. Näkökulmia maahanmuuttaneiden poliittiseen osallistumiseen Suomessa. Ingår i Kettunen, Pekka (red.) *Näkökulmia maahanmuuttaneiden poliittiseen osallistumiseen Suomessa*. Åbo, Migrationsinstitutet. 91–104.
- Kosová, Magdalena & Liselott Sundbäck (2021). *Forskning om svensk integration – en kartläggning och röster från fältet*. Migrationsinstitutet, Centret för Svenskfinland.
- Liebkind, Karmela & Tom Sandlund (red.) (2006). *Räcker det med svenskan? Om finlandssvenskarnas anknytning till sina organisationer*. Helsingfors, Svenska Litteratursällskapet.
- Malin, Maili (2021). *Välfärd hos personer med utländsk bakgrund i Österbotten och Nyland – inverkar boendekommunens svenskspråkighet? Åbo*, Migrationsinstitutet.
- May, Vanessa (2011). Self, Belonging and Social Change. *Sociology*, 45(3), 363–378. <https://doi.org/10.1177/0038038511399624>
- May, Vanessa (2013). *Connecting self to society: Belonging in a changing world*. London, Palgrave MacMillan.
- Migri (2022). Flyktingar och asylsökande. <https://migri.fi/sv/fos-flyktingar-och-asylsökande>
- Myhrman, Andres (1972). *Finlandssvenskar i Amerika*. Helsingfors, Svenska litteratursällskapet.
- Palviainen, Åsa & Pauliina Sopanen (2017). "Ödesfrågor för Svenskfinland". Två tidningsdebatter från 2015. *Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap. Förhandlingar vid trettiofemte sammankomsten Göteborg, 11-13 maj 2016*. Göteborg, Göteborgs Universitet. 271–285.
- Rostila, Ilmari (2014). *Vapaaehtoinen ruotsi on hyvinvointietu: Suomenkielisten näkökulma kielipolitiikkaan*. Suomen Perusta.
- Saarela, Jan (2020). *Den svenskspråkiga befolkningen i Finland 1990–2040*. Helsingfors, Tankesmedjan Magma & Svenska Finlands Folkting.
- Sandlund, Tom & Maria Kreander (2006). Historisk och teoretisk inramning. Ingår i Liebkind, Karmela & Tom Sandlund (red.) *Räcker det med svenskan? Om finlandssvenskarnas anknytning till sina organisationer*. Helsingfors, Svenska Litteratursällskapet, 14–51.
- Sipinen, Josefina & Elina Kestilä-Kokkonen (2020). *Ulkomaalaistaustaiset kuntavaaliehdokkaista*. Ingår i Kettunen, Pekka (red.) *Näkökulmia maahanmuuttaneiden poliittiseen osallistumiseen Suomessa*. Åbo, Migrationsinstitutet. 142–160.
- Sundback, Susan (2010). Nationell och etnisk identitet. Ingår i Sundback, Susan och Fredrica Nyqvist (red.) *Det finlandssvenska sociala kapitalet – Fakta och fiktion*. Nr. 734. Helsingfors, Svenska Litteratursällskapet i Finland.
- Sundback, Susan & Fredrica Nyqvist (2010). *Det finlandssvenska sociala kapitalet – Fakta och fiktion*. Nr. 734. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland.

- Sundbäck, Liselott (2017). Är integrationsspråket individens, kommunens eller statens val? Slutrapport över projektet Integration på svenska vid Kommunförbundet. Kommunförbundet i Finland, Helsingfors.
- Söderberg, Patrik (2017). *Ung i Österbotten. Nuoret Pohjanmaalla 2016–2017*. Migrationsinstitutet, Åbo.
- Tankesmedjan Magma (2009). *Frågor om invandring*. Hämtat 2.12 2022. <<http://magma.fi/wp-content/uploads/2019/06/53.pdf>>
- Teikari, Karoliina (2015). *Svenska som ett alternativt integrationsspråk: en empirisk studie om invandrare som integrerats på svenska*. Pro gradu avhandling, Helsingfors universitet.
- US Department of State (2022). *Foreign Language Training*. <<https://www.state.gov/foreign-language-training/>>, besökt 28.11 2022.
- Wahlbeck, Östen (2015). *Inflyttad från Sverige: En studie av rikssvenska erfarenheter i Helsingfors*. Hedemora, Gidlunds förlag.
- Yle (2022). 2 500 nyanställda behövs: "Man tror man kan ta grannpojken i jobb, men vi behöver flera utlänningar i jobb". <<https://svenska.yle.fi/a/7-10019798>>, besökt 22.8 2022.
- Ekberg & Östman (2016). Invandring och ambivalent grupptillhörighet på landsbygden. *Svenskan i Finland 16*, Jyväskylä universitet, Finland. 167–184.

Författarna

PM doktorand Dan Sundblom är sociolog och forskare. Han har arbetat vid Migrationsinstitutet i flera forskningsprojekt. Han skriver sin doktorsavhandling i sociologi vid Åbo Akademi på temat föreningsdöd. Han jobbar för tillfället som projektforskare vid Räddningsinstitutet.

FM doktorand Magnus Enlund verkar sedan år 2014 som projektledare vid Migrationsinstitutet, Centret för Svenskfinland. Han är historiker till utbildningen och har under årens lopp koordinerat flera projekt som har med migration i Svenskfinland att göra.

Teknologie doktor Tomas Hanell är specialforskare vid Migrationsinstitutet. Han har under de senaste tre decennierna deltagit i ett flertal forskningsprojekt gällande migration både i Norden, Östersjöregionen och EU. För närvarande forskar han i livskvalitetens geografi.

Bilagor

Bilaga 1. Förteckning över respondenter

Respondenternas titlar och tillhörigheter presenteras här så som de förelåg under intervjuperioden november 2019 – april 2020.

Emina Arnautovic, tidigare kontaktchef, SFP
Mikaela Björklund, tidigare stadsfullmäktige ordförande, Närpes
Mika Helander, Universitetslektor, Åbo Akademi
Kjell Herberts, Forskare
Camilla Häggblom, tidigare integrationssamordnare, Åland
Gunvor Kronman, ordförande, Konstsamfundet
Ole Norrback, f.d. minister
Pavel Petrov, tidigare viceordförande, Svenska.fi
Kimmo Sasi, f.d. minister och riksdagsledamot i Samlingspartiet
Kristian Schrey, VD, Viexpo
Karen Spens, tidigare rektor, Hanken - Svenska handelshögskolan
Pär Stenbäck, f.d. minister
Kristina Stenman, tidigare stadsdirektör Jakobstad, numera diskrimineringsombudsman
Liselott Sundbäck, tidigare projektledare vid Folkhälsan, doktorand vid Åbo Akademi
Kaj Suomela, tidigare landskapsdirektör, Österbottens förbund
Stefan Wallin, tidigare direktör, f.d. minister och riksdagsledamot
Janne Wass, chefredaktör för Ny Tid
Johnny Åkerholm, styrelseordförande, Vasa universitet
Markus Österlund, tidigare Folktingssekreterare
Peter Östman, riksdagsledamot i Kristdemokraterna

Bilaga 2. Intervjufrågorna

1. Hur ser du på den finlandssvenska emigrationen och dess konsekvenser?
2. Vilka utmaningar utgör emigrationen?
3. Vilka möjligheter utgör emigrationen?
4. Hur ser du på invandringen till Svenskfinland ur din synvinkel som ordförande för ett centralt finlandssvenskt samfund?
5. Vilken betydelse har invandringen för den finlandssvenska befolkningen?
6. Hur ser du på integrationen av invandrare till det svenska?
7. Hur ser du på den inre flyttningen rörande den svenskspråkiga befolkningen i Finland?

Dan Sundblom, Magnus Enlund och Tomas Hanell

Migration i Svenskfinland – infallsvinklar

Denna studie betraktar migrationsströmmarna till och från Svenskfinland ur ett perspektiv utgående från centrala aktörer inom finlandssvenskt samhällsliv. Inalles tjugo politiker, lokala beslutsfattare, forskare samt representanter från näringslivet och utbildningsorganisationer ger här sin syn på migrations- och integrationsrelaterade frågor. Vidare presenteras aktuell statistik gällande emigration, immigration och kulturell mångfald i Svenskfinland. Rapporten utmynnar slutligen i att antal konkreta rekommendationer.